

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
РОЗВИТКУ

ТИЩЕНКО ВІКТОРІЯ ФЕДОРІВНА

УДК [005.336.4:330.5](043.3)

**ТЕОРЕТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ
ЗАСОБАМИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків–2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті міського господарства ім. О. М. Бекетова.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор
Іванов Юрій Борисович,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем
розвитку Національної академії наук України,
заступник директора з наукової роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Васильєв Олексій Вікторович,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки
України, завідувач кафедри економіки та оцінки
майна підприємств

доктор економічних наук, професор
Гонта Олена Іванівна,
Чернігівський національний технологічний
університет Міністерства освіти і науки України,
директор навчально-наукового інституту економіки

доктор економічних наук, професор
Уманець Тетяна Василівна,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень Національної академії наук України,
старший науковий співробітник відділу розвитку
підприємництва

Захист відбудеться «27» квітня 2016 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.251.01, у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 5, Держпром, 7-й під'їзд, 8-й поверх.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 5, Держпром, 7-й під'їзд, 8-й поверх.

Автореферат розісланий «25» березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. М. Красноносова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми Підґрунтям політики соціально-економічного зростання будь-якої країни в цілому та її регіонів зокрема, основою конкурентоспроможності виступає концепція економіки знань. Світовий досвід розвитку глобалізаційних процесів свідчить, про те, що формування економіки знань залежить насамперед від інтенсифікації процесів, пов'язаних з інформацією і комунікаціями, що, у свою чергу, є похідним від рівня доступності та якості освіти, інноваційних досягнень економіки. З огляду на те, що ресурси, фактори виробництва, людський і соціальний капітал локалізовано на місцевому рівні, зростає роль регіонів у розбудові економіки знань країни. Результати соціально-економічного розвитку України починаючи з 2000 року і по теперішній час свідчать про наростаюче відставання її конкурентоспроможності від багатьох країн світу та посилення диференціації у розвитку регіонів, а отже, сам базис економічної політики не відповідає сучасним світовим концепціям. У державному бюджеті через нераціональний розподіл та кризові явища в економіці бракує коштів, які б дозволили забезпечити усі перетворення, необхідні для реформування країни та її регіонів у напрямі розбудови економіки знань. Фінансування інфраструктурних перетворень і термінових соціально значимих проєктів здійснюється фрагментарно, частіше за все у вигляді експерименту в окремих регіонах країни, тим самим ще більше підсилюючи дисбаланс їх розвитку. У цих умовах для поліпшення економічних перетворень особливе значення має можливість залучення додаткових ресурсів шляхом широкого розвитку партнерських відносин між суспільством, державою та приватним бізнесом з метою забезпечення економічних перетворень завдяки використанню публічно-приватного партнерства. Фундаментальною основою забезпечення динамічного регіонального розвитку є ефективне поєднання як принципів державного регулювання економіки, так і мотиваційних інтересів бізнесу з метою забезпечення цілей, завдань і пріоритетів розвитку суспільства в напрямі економіки знань.

Отже, забезпечення розвитку економіки знань засобами публічно-приватного партнерства є як ніколи актуальною проблемою для України та її регіонів, що і зумовило тему даного дослідження.

У світовому масштабі цей напрям дослідження розвивається вже протягом тривалого часу, що знайшло своє відображення у наукових роботах. Так, основи економіки знань, особливості та передумови її виникнення висвітлено у працях таких відомих зарубіжних вчених, як Л. Абалкін, Д. Белл, В. Іноземцев, Г. Кан, М. Кастельс, Г. Клейнер, Б. Мільнер, М. Портер, Дж. Стігліц, Е. Тоффлер, Ф. Хайек, Й. Шумпетер, Ю. Яковець. Питання теорії та практики розбудови економіки знань в Україні, конкретизації напрямів підтримки на державному та регіональному рівні розглядалися вітчизняними науковцями, серед яких, зокрема, Ю. Бажал, О. Васильєв, А. Воронкова, В. Вернадський, В. Гейць, О. Гонта, Ю. Іванов, В. Семиноженко, Т. Уманець, Л. Федулова, що акцентували увагу на тенденціях швидкого й потужного зростання впливу науки і наукових знань на всі сфери

суспільного життя.

Вагомий внесок у дослідження особливостей формування інституційного середовища й упровадження публічно-приватного партнерства зробили такі вчені-економісти, як Б. Акітобі, Р. Хеммінг, Г. Шварц, А. Каданя (Кеслер), Д. Амуцц, І. Запатріна, А. Зельднер, О. Богомоллов, В. Варнавський, С. Сильвестрова та ін.

Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць науковців різних напрямів та шкіл, слід зазначити, що, незважаючи на певну теоретичну розробленість проблеми становлення і розвитку економіки знань в Україні та її регіонах залишається мало дослідженим питання впливу на неї публічно-приватного партнерства, що потребує подальшої розробки. Необхідність наукового обґрунтування теоретичних основ розвитку економіки знань в регіонах країни засобами публічно-приватного партнерства, визначення складових економіки знань і методичного інструментарію їх оцінювання на основі інтегральних показників, підтримка розвитку економіки знань засобами публічно-приватного партнерства – все це зумовило вибір теми, визначило мету і зміст завдань, вплинуло на логіку їх вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами Дисертаційну роботу виконано згідно з планами наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. У межах прикладної теми «Визначення пріоритетних напрямів наукового та інноваційного розвитку в Україні» (номер державної реєстрації 0110U000957) автором обґрунтовано теоретико-методичні засади та запропоновано методичний підхід до оцінки регіональних рівнів науково-технічного та інноваційного розвитку, як складових економіки знань; запропоновано систему показників для оцінки рівня розвитку інноваційної складової економіки знань на регіональному рівні.

Обраний напрям дисертаційної роботи також відповідає тематичній спрямованості наукових розробок Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України: за прикладною темою «Державне управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів» (номер державної реєстрації 0109U0079583), в якій автором розвинуто теоретико-методичне забезпечення, на основі якого здійснено аналіз науково-технічної та інноваційної діяльності регіонів, виявлено проблеми розвитку й окреслено основні шляхи їх усунення; за науково-дослідною роботою «Удосконалення механізмів податкового та бюджетного стимулювання реального сектору економіки» (номер державної реєстрації 0112U006432) автором обґрунтовано основні напрями інноваційних перетворень у реальному секторі економіки та визначено проблеми розвитку інноваційної складової економіки знань в Україні та її регіонах.

Мета і завдання дослідження Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад, розробка методичних положень і формування практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку економіки знань у регіонах України засобами публічно-приватного партнерства.

Для досягнення поставленої мети у роботі сформульовано та вирішено такі

завдання:

узагальнити і систематизувати термінологічний апарат предметної сфери економіки знань (ЕЗ);

визначити складові економіки знань та дослідити їх вплив на конкурентоспроможність країни;

теоретично обґрунтувати положення концепції розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами публічно-приватного партнерства;

обґрунтувати теоретичний базис і розробити методологічне забезпечення оцінювання рівня розвитку економіки знань (РРез) у регіонах країни на основі позиціонування регіонів у тривимірному просторі ознак за складовими – освітньою, інноваційною та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);

обґрунтувати і запропонувати систему показників оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіонах країни за її складовими;

обґрунтувати комплексний показник оцінювання рівня розвитку економіки знань (КПез) у регіонах країни та його структуру;

поглибити розуміння змісту поняття «публічно-приватне партнерство» (ППП); спираючись на нього, запропонувати визначення поняття «база для розвитку публічно-приватного партнерства» (БРппп), обґрунтувати складові бази та розробити методологічне забезпечення для їх оцінювання;

обґрунтувати й запропонувати систему показників оцінювання готовності БРппп за інфраструктурно-виробничою та інвестиційно-фінансовою складовими;

побудувати модель визначення причинно-наслідкових зв'язків між факторами, які впливають на активізацію процесів взаємодії публічного та приватного партнерів;

розробити методологічне оцінювання БРппп на основі класифікації регіонів з метою виявлення територіально-економічних систем, які потребують першочергової підтримки ЕЗ засобами PPP;

визначити пріоритети підтримки розвитку економіки знань у регіонах України з урахуванням готовності БРппп із застосування цільових показників;

обґрунтувати доцільність ідентифікації провідних кластерів за напрямками РРез та БРппп з метою підтримки в них розвитку економіки знань завдяки податковому стимулюванню інновацій і використанню цільових комплексних програм.

Об'єктом дослідження є процес розвитку економіки знань у регіонах України.

Предметом дослідження є комплекс теоретико-методологічних, методичних і прикладних положень щодо забезпечення розвитку економіки знань у регіонах України засобами публічно-приватного партнерства.

Методологія і методи дослідження Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи є синергетична парадигма наукового пізнання, фундаментальні положення економічної теорії, теорії економічного розвитку, інституціональної теорії, регіональної економіки. В основу методології дослідження

покладено системний підхід, у межах якого застосовано такі логічні, загальнонаукові, теоретичні та емпіричні методи: *контент-аналіз* – для уточнення низки понять, що характеризують ЕЗ та ППП; *аналізу й синтезу, наукової абстракції* – для дослідження розвитку складових ЕЗ (інноваційної, освітньої та ІКТ), виявлення особливостей упровадження ППП в Україні та її регіонах; *кореляційно-регресійний аналіз* – для встановлення взаємозв'язку між рівнем розвитку економіки знань і конкурентоспроможністю; *багатовимірний факторний аналіз* – для обґрунтування системи показників оцінювання ЕЗ та БРппп; *теорію логіки і гіпотетико-дедуктивний метод* – для обґрунтування концепції розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП; *кластерний аналіз, матричний підхід* – для класифікації регіонів України за рівнями розвитку економіки знань та їх позиціонування на площині залежно від готовності БРппп; *ентропії* – для розрахунку інтегральних показників, що характеризують РРез і готовність БРппп у регіонах України; *когнітивного моделювання* – для виокремлення факторів, які впливають на активізацію ППП; *канонічної кореляції* – для визначення напрямів підтримки розвитку економіки знань з урахуванням БРппп на основі цільових показників; *імітаційного моделювання* – для вибору раціонального варіанта підтримки економіки знань завдяки податковому стимулюванню інновацій; *абстрактно-логічний метод* – для теоретичних узагальнень і формулювання висновків дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти органів державної влади й управління, вітчизняна і зарубіжна наукова література, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Міністерства інформаційної політики України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства освіти і науки України, звітно-аналітична інформація міжнародних і вітчизняних статистичних структур.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше:

розроблено й обґрунтовано концепцію розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами публічно-приватного партнерства, яка складається із сукупності доведених гіпотез і взаємопов'язаних положень, а саме: економіка знань впливає на конкурентоспроможність країни та характеризується трьома структуроутворюючими складовими – інноваційною, освітньою та інформаційно-комунікаційною; в регіонах України спостерігається нерівномірність розвитку економіки знань, що вимагає адекватного її оцінювання з метою ідентифікації регіонів, які потребують першочергової підтримки засобами публічно-приватного партнерства; стимулювати розвиток економіки знань у регіонах доцільно засобами публічно-приватного партнерства. Це забезпечує можливість обґрунтованого застосування концепції безпосередньо для України та її регіонів в умовах

посиленого впливу інформаційної складової економіки знань на їх стійкий розвиток; розроблено методологічне забезпечення оцінювання бази для розвитку публічно-приватного партнерства в регіонах країни, яке на теоретико-методологічному рівні базується на: запропонованому визначенні поняття «база для розвитку публічно-приватного партнерства», що поєднує ресурсний, результативний і цільовий підходи; обґрунтованих її складових, для оцінювання яких на методологічно-практичному рівні методом ентропії побудовано інтегральні показники, а регіони розподілено за рівнем функціонування складових бази. Це є підґрунтям для виявлення особливостей розвитку, обґрунтуванням якості існуючих і перспективних можливостей регіонів щодо реалізації в них публічно-приватного партнерства та основою прийняття рішення щодо вибору програм їх підтримки і розвитку;

теоретично обґрунтовано та кількісно визначено базові для економіки знань складові – інноваційну, освітню та ІКТ, доведено їх вплив на рівень конкурентоспроможності країни, на основі чого визначено вагові коефіцієнти для формування структури комплексного показника оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіонах;

розроблено методичний підхід до формування системи показників оцінки бази для розвитку публічно-приватного партнерства, яка деталізується за двома складовими інфраструктурно-виробничою та інвестиційно-фінансовою, і є підґрунтям для розробки методологічного забезпечення оцінювання бази розвитку публічно-приватного партнерства;

теоретично обґрунтовано систему узгоджених між собою пріоритетів підтримки економіки знань (потенціал використання ІКТ у суспільстві, комунікативні ресурси) засобами публічно-приватного партнерства за допомогою таких критеріїв інфраструктурно-виробничої складової, як масштаб діяльності у сфері послуг і рівень соціально-економічного розвитку регіону, що отримано шляхом застосування методу канонічної кореляції. Це забезпечує підґрунтя для формування напрямів підтримки економіки знань, які підлягають першочерговій реалізації в регіонах країни шляхом упровадження цільових програм;

удосконалено:

теоретичний підхід до формування системи показників у межах складових економіки знань, яка, на відміну від існуючих, передбачає для оцінювання: інноваційної складової – врахування взаємозв'язку між рівнями інноваційного та науково-технічного розвитку регіонів; освітньої складової – застосування критеріїв оцінювання рівнів розвитку загальної та вищої освіти в регіонах; складової інформаційно-комунікаційних технологій – врахування потенціалу виробництва в галузі ІКТ та використання ІКТ у суспільстві. Це є основою для формування комплексного показника оцінювання рівня розвитку економіки знань;

визначення змісту поняття «публічно-приватне партнерство», в якому, на відміну від існуючих, аналітично (за допомогою елементів контент-аналізу та морфологічного аналізу) доведено доцільність використання дефініції «публічно-

приватне» замість «державно-приватне». Специфічною особливістю такого визначення є посилення функцій публічного та приватного партнерів завдяки: врахуванню з позиції системного підходу трьох аспектів – інституціонального, трансформаційного та підприємницького; виокремленню основного системоутворюючого елемента – співробітництво публічного і приватного партнерів; уточненню складу суб'єктів публічного партнера. Це враховано при формуванні визначення поняття «база для розвитку публічно-приватного партнерства»;

методичний підхід до визначення комплексного показника оцінювання рівня розвитку економіки знань як інструмента системного поєднання в ньому за рахунок включення таких компонент, як інноваційна, освітня та ІКТ, що в подальшому дозволить сформувати методологічне забезпечення для оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіонах України;

теоретичний підхід до структурно-декомпозиційного аналізу понятійного апарату у сфері економіки знань шляхом побудови схеми співвідношення базових понять «дані» – «інформація» – «знання» – «когнітивна здібність» – «економіка знань», визначення їхніх внутрішніх взаємозв'язків, уточнення і розширення сучасної змістовної характеристики з обґрунтуванням центральної ролі поняття «економіка знань» на основі контент-аналізу, еволюційного аналізу, узагальнення світового і вітчизняного досвіду в умовах трансформації національної економіки. Такий підхід забезпечує врахування домінуючої ролі знання в сучасних процесах соціально-економічного розвитку, підтверджує вплив економіки знань на зростання конкурентоспроможності країни та її окремих регіонів;

дістали подальшого розвитку:

методологічне забезпечення оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіональному аспекті, яке, на відміну від існуючих, за допомогою комплексного показника, на основі якісної класифікації із застосуванням кластерного аналізу позиціонує регіони у тривимірному просторі ознак. Це дає можливість визначати проблемні складові та виявляти регіони України, які потребують першочергової підтримки економіки знань засобами публічно-приватного партнерства;

теоретико-методичний підхід до обґрунтування пріоритетних факторів (інновації, конкурентоспроможність, ризик реалізації ППП та ризику бізнесу, інфраструктура та інституціональне середовище, якість законодавства, бюрократія і корупція, економічна безпека регіону та приватного бізнесу, відносна вартість послуг для споживачів), що впливають на активізацію процесів взаємодії публічного та приватного партнерів для реалізації ППП на засадах встановлення причинно-наслідкових зв'язків між даними факторами, визначених за допомогою когнітивного аналізу. Це дозволяє виявляти напрями першочергової підтримки та стимулювання розвитку публічно-приватного партнерства як на національному, так і на регіональному рівні;

склад критеріїв та інструментарій ідентифікації провідних кластерів концентрації ресурсів економіки знань і бази для розвитку публічно-приватного партнерства, що підлягають першочерговій підтримці засобами ППП, де, на відміну

від існуючих, враховано необхідність поєднання зусиль публічного та приватного партнерів для вирішення нагальних проблем соціально-економічного розвитку України та її регіонів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені теоретико-методологічні положення доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій, спрямованих на розвиток економіки знань засобами публічно-приватного партнерства.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертаційній роботі, знайшли практичне застосування в діяльності окремих установ, що підтверджено відповідними актами і довідками про впровадження, зокрема: Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України (довідка № 16/6-55 від 27.05.2014) – основні напрями розвитку інституційно-правової бази реалізації публічно-приватного партнерства в Україні; Кременчуцького відділення Полтавської торгово-промислової палати (довідка № 352/08-04 від 11.09.2014) – алгоритм оцінювання інноваційної складової економіки знань за науково-технічним та інноваційним напрямками; Північно-східного наукового центру НАН і МОН України (довідка № 11/98 від 26.08.2014) – методичний підхід до оцінки рівня розвитку економіки знань за такими складовими, як інновації, освіта та ІКТ; Департаменту економіки та комунального майна Харківської міської ради (довідка № 04-26/575 від 20.09.2015) – методика оцінювання потенціалу публічно-приватного партнерства в Україні; Департаменту соціального захисту постраждалих від Чорнобильської катастрофи Міністерства соціальної політики України (довідка № 454/20/112-15 від 20.04.2015) – алгоритм позиціонування регіонів на площині «рівень розвитку економіки знань – потенціал публічно-приватного партнерства» та визначення цільових показників, на основі яких можна приймати управлінські рішення щодо вибору напрямів розвитку економіки знань за допомогою потенціалу ППП.

Особистий внесок здобувача Дисертація є самостійною науковою роботою, в якій запропоновано авторський підхід до вирішення наукової проблеми забезпечення розвитку економіки знань засобами публічно-приватного партнерства в регіонах України. Наукові положення, висновки, рекомендації та результати, викладені в роботі, одержані безпосередньо здобувачем і знайшли відображення в наукових публікаціях. Внесок автора в роботи, виконані у співавторстві, зазначено в переліку опублікованих праць за темою дисертації. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення та ідеї, які автор розробив особисто.

Апробація результатів дисертації Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи оприлюднено на 16 міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні» (Запоріжжя, 2012); «Економічний ріст в умовах державно-приватного партнерства» (Дніпропетровськ, 2013); «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (Харків, 2013, 2014); «Пріоритети нової економіки знань в ХХІ сторіччі» (Дніпропетровськ, 2014); «Управление

інноваціями — 2010» (Москва, 2010); «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (Харків, 2010); «Дослідження впливу фінансово-кредитної інфраструктури на соціально-економічний розвиток суб'єктів господарювання» (Харків, 2011); «Управление инновациями — 2011» (Москва, 2011); «Наука страны как гарант стабильного развития» (Горловка, 2012); «Проблемы и перспективы инновационного развития экономики» (Алушта, 2012); «Інноваційно-інвестиційна модель розвитку національної економіки» (Донецьк, 2013); «Экономическая политика: на пути к новой парадигме» (Москва, 2013); «Управление экономическими системами: проблемы экономической интеграции, модернизации, конкурентоспособности и устойчивого развития» (Чита, 2013); «Устойчивое развитие: общество и экономика» (Санкт-Петербург, 2014); «Соціально-економічний розвиток країни: зарубіжний та вітчизняний досвід» (Вінниця, 2015).

Публікації Основні положення дисертації опубліковано в 47 наукових працях. Загальний обсяг публікацій, що належить автору, становить 56,51 ум.-друк. арк., зокрема: 2 одноосібних монографії обсягом 32,2 ум.-друк. арк.; 1 монографія у співавторстві (особисто автору належить 11,0 ум.-друк. арк.); 17 статей у наукових фахових виданнях України (із них 6 – у співавторстві), в яких автору належить 6,56 ум.-друк. арк.; 11 статей у виданнях іноземних держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (із них 5 – у співавторстві), в яких автору належить 3,95 ум.-друк. арк.; 16 публікацій за матеріалами конференцій (із них 6 – у співавторстві), автору належить 2,8 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації Дисертація складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел із 619 найменувань та додатків. Обсяг основного тексту – 437 сторінок. Робота містить: 69 таблиць (з них 31 займає 34 повних сторінки); 129 рисунків (з них 26 займають 23 повних сторінки).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, викладено методи дослідження, відображено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації результатів дослідження.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні аспекти становлення економіки знань в Україні та її регіонах» – проведено структурно-декомпозиційний аналіз економічних понять предметної сфери економіки знань та обґрунтовано її складові – інноваційну, освітню та ІКТ; доведено безпосередній вплив економіки знань на конкурентоспроможність країни та визначено інтеграційну привабливість України у напрямі ЄС; з позиції системного підходу обґрунтовано концепцію розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП.

З метою визначення базових складових ЕЗ оцінено вплив індексу економіки знань (KEI) та його складових на індекс конкурентоспроможності (GCI) за країнами світу за допомогою лінійних залежностей між цими показниками (табл. 1).

Висунуто гіпотезу (1): економіка знань впливає на конкурентоспроможність країни. Визначено, що рівень конкурентоспроможності країн світу визначається впливом трьох складових індексу KEI – «Освіти», «Інновацій», «ІКТ». Четверта складова – «Економічний та інституційний режим» – має найнижче значення коефіцієнта кореляції ($R = 0,624$), отже, можна припустити, що вона справляє несуттєвий вплив на рівень конкурентоспроможності країн світу. За результатами проведених розрахунків країни світу згруповано у три кластери залежно від значень KEI та GCI. Україну віднесено до другого кластера і середнім рівнем розвитку GCI, ЕЗ та її складових. Одержані результати дозволили підтвердити гіпотезу (1) та сформулювати відповідні положення концепції: (1.1) – зміцнення конкурентоспроможності країни визначається розвитком економіки знань; (1.2) – рівень розвитку економіки знань характеризується трьома її складовими: інноваційною, освітньою та ІКТ.

Таблиця 1

Лінійні залежності впливу індексу KEI та його складових на індекс GCI

Лінійне регресійне рівняння	Коефіцієнт кореляції (R)
Рівняння впливу індексу KEI на індекс GCI	
$y = 0,2281x + 3,3041$	0,846
Рівняння впливу складової «Освіта» на індекс GCI	
$y = 0,1118x + 3,3194$	0,724
Рівняння впливу складової «Інновації» на індекс GCI	
$y = 0,1122x + 3,0754$	0,839
Рівняння впливу складової «ІКТ» на індекс GCI	
$y = 0,2008x + 3,1812$	0,812
Рівняння впливу складової «Економічний та інституційний режим» на індекс GCI	
$y = 0,1989x + 3,1817$	0,624

Узагальнення наукових підходів, сформованих у різних напрямках дослідження предметної сфери економіки знань, дозволило: за допомогою контент-аналізу визначити внутрішні взаємозв'язки; уточнити й розширити змістовну характеристику системи понять «дані» – «інформація» – «знання» – «когнітивна здібність»; запропонувати визначення змісту поняття «економіка знань», в якому враховано домінуючу роль знання, підтверджено його вплив на зростання конкурентоспроможності країни, виокремлено складові економіки знань – інноваційну, освітню та ІКТ (рис. 1).

Визначено, що економіка знань інтегрує в собі надбання економічних теорій, що їй передували, доповнює їх своїми специфічними особливостями: виробництвом у значних масштабах інноваційних товарів, технологій і послуг як основного джерела економічного зростання й конкурентоспроможності національної економіки; використанням трьох основних факторів виробництва – праці, капіталу, знань; прискоренням темпів зростання знань; підвищенням ролі та якості людського капіталу, що збільшує значущість соціальних інститутів; перетворенням економіко-географічних факторів економічного розвитку у виробничі під впливом дії

ресурсно-технологічних факторів і факторів економічної політики; широкомасштабним використанням ІКТ.

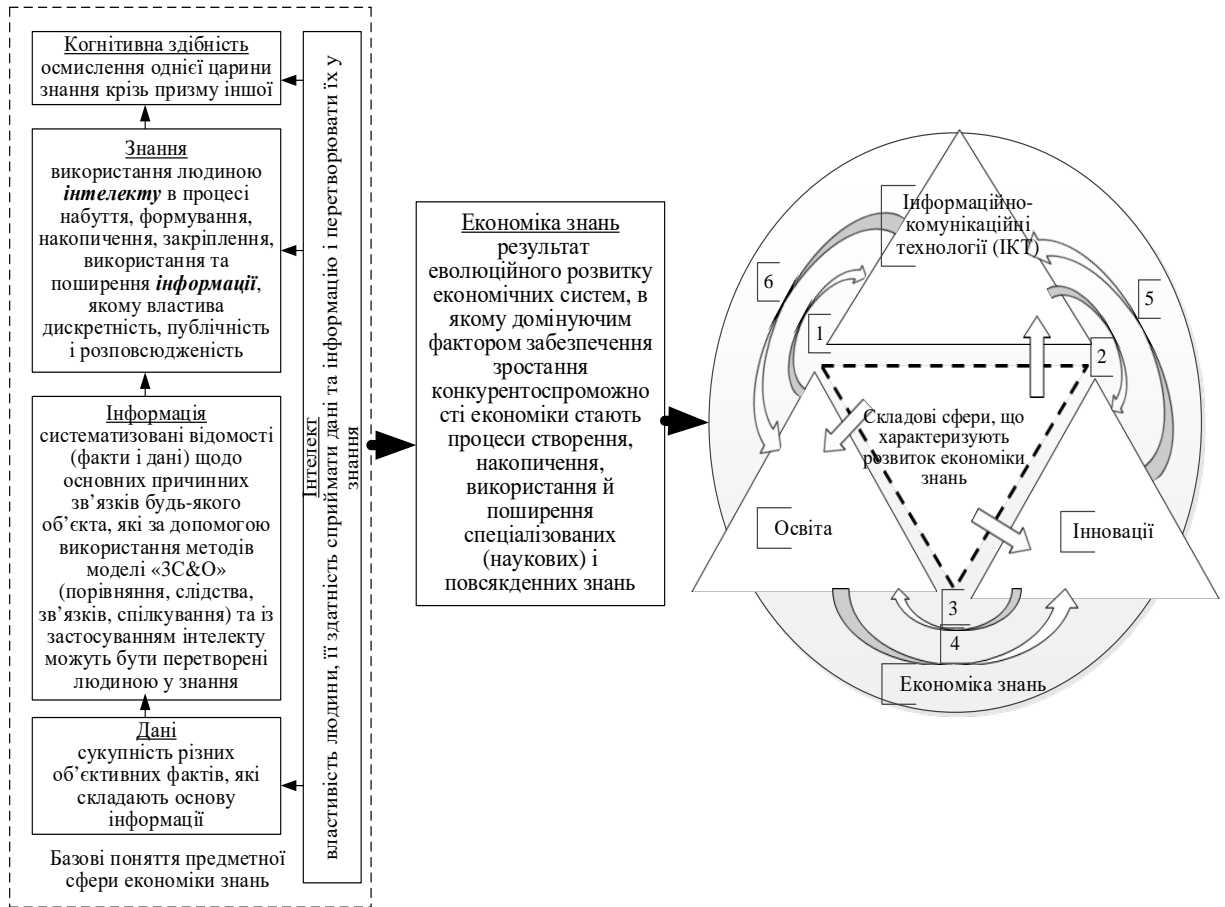

Рис. 1. Схема внутрішніх взаємозв'язків термінологічного апарату предметної сфери економіки знань:

1 – розвиток ІКТ потребує висококваліфікованих спеціалістів; 2 – ІКТ сприяють розробці і впровадженню інновацій; 3 – підвищення якості освіти потребує впровадження інноваційних механізмів освіти; 4 – розвиток наукових інститутів дозволяє впроваджувати інноваційні механізми; 5 – шостий технологічний уклад потребує інтенсивного розвитку ІКТ; 6 – розвиток ІКТ сприяє розширенню інструментів освіти, покращенню доступу до освіти та підвищенню її якості.

Визначено інтеграційну привабливість України у напрямі ЄС (2–3 місце за рейтингом в індексі «Південного партнерства») та зазначено, що інтеграційні процеси вимагають від України: радикальної переорієнтації соціально-економічної політики країни, спрямованої на динамічне становлення і розвиток економіки знань, що є однією з ключових передумов зміцнення конкурентоспроможності та стійкого розвитку нашої держави як суб'єкта світового господарства, в якому роль головного ресурсу виробництва починають відігравати знання та інформація; створення умов для стабільного економічного зростання переважно в тих сферах, де Україна є поки ще конкурентоспроможною, з домінуванням освіти, науки та інновацій; докорінної перебудови форм і методів господарських зв'язків у поступальному русі вперед – заміна здебільшого адміністративно-владних відносин між публічним партнером і бізнесом партнерськими відносинами; формування і розвиток ППП.

Ґрунтуючись на проведених дослідженнях, аналізі основних положень інформаційно-технократичної та гуманістично-ноосферної теорій, синергетичної парадигми наукового пізнання, дослідженні еволюції неокласичних і постшумпетеріанських концепцій та моделей економічного зростання, на вивченні зарубіжної практики формування економіки знань, а також низки робіт вчених з питань наукового дослідження, проблем розбудови економіки знань, диференціації регіонів за рівнем економічного розвитку, типологізації регіонів, у роботі висунуто та доведено такі гіпотези:

- (1) – економіка знань впливає на конкурентоспроможність країни;
- (2) – в регіонах України спостерігається нерівномірність розвитку економіки знань;
- (3) – зменшення нерівномірності розвитку економіки знань вимагає ідентифікації стану регіонів й підтримки в них економіки знань;
- (4) – регіони України характеризуються глибокою диференціацією кількісних показників бази для розвитку ППП;
- (5) – стимулювати й підтримувати розвиток економіки знань в регіонах доцільно на основі широкого використання засобів ППП.

Підтвердження висунутих гіпотез дозволило обґрунтувати концепцію розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП, основні положення якої формулюються таким чином:

- (1.1) – зміцнення конкурентоспроможності країни визначається розвитком економіки знань;
- (1.2) – рівень розвитку економіки знань характеризується трьома її складовими: інноваційною, освітньою та ІКТ;
  - (2.1) – рівень розвитку економіки знань у регіонах залежить від рівня розвитку її складових і неоднаковий у різних часових періодах;
  - (2.2) – оцінювання рівня розвитку складових економіки знань має базуватися на формуванні специфічної системи оцінних показників;
  - (2.3) – визначення нерівномірності розвитку економіки знань в регіонах України вимагає використання комплексного показника, який має трирівневу структуру та розраховується як середньозважене компонент: інноваційної, освітньої та ІКТ з вагами, встановленими на основі впливу складових індексу KEI;
- (3) – ідентифікація стану регіонів України, які потребують першочергової підтримки розвитку економіки знань засобами ППП, обумовлює доцільність їх розподілу у тривимірному просторі ознак на основі ранжування та кластеризації за складовими економіки знань;
- (4) – оцінювання бази для розвитку ППП вимагає формування адекватної системи оцінних показників за двома складовими: інфраструктурно-виробнича та інвестиційно-фінансова;
- (5) – необхідною умовою розвитку економіки знань є забезпечення засад для її підтримки засобами ППП, що вимагає врахування готовності бази для розвитку ППП.

У другому розділі – «Сучасні тенденції розвитку складових економіки знань в Україні та її регіонах» – здійснено аналіз динаміки змін і тенденцій розвитку складових економіки знань за сукупністю показників на міжнародному, національному та регіональному рівнях; визначено складові державної політики у сфері регулювання економіки знань; запропоновано напрями підтримки окремих складових ЕЗ.

Темпи просування економічної системи нашої держави у напрямі розбудови економіки знань можуть бути визначені за допомогою декількох систем показників. Зважаючи на світові тенденції глобалізації, особливого значення набуває порівняльний аналіз міжнародних тенденцій розвитку складових економіки знань з метою визначення місця України у світовому просторі. Аналіз тенденцій розвитку економіки знань у розрізі її складових виявив, що:

поступова втрата інноваційного потенціалу держави, що зумовлена невисокою якістю інновацій, послаблює позиції України у міжнародному рейтингу і унеможлиблює залучення наукових установ та інноваційних підприємств до реалізації спільних проектів. Це підтверджено позицією України в рейтингу GGI за підіндексами «Технологічна готовність» (2009 р. – 80-е місце, 2015 р. – 85-е місце) та «Інновації» (2009 р. – 62-е місце, 2015 р. – 81-е місце). Якість зазначених складових залежить у першу чергу від: зусиль публічного партнера, спрямованого на фінансування витрат на дослідження і розробки, придбання технологій зовнішніх знань, машин, обладнання та програмного забезпечення; діяльності приватних партнерів, оскільки останні більшою мірою використовують іноземні технології шляхом одержання ліцензій, ніж власні розробки та дослідження;

зниження інноваційної активності промислових підприємств на фоні дисбалансу зв'язків між промисловістю та галузевим науковим сектором і поглиблення розриву між промисловістю й академічною наукою значно знижує позиції України в рейтингу GCI за показником «Співпраця у дослідженнях між університетами та промисловістю» (2009 р. – 64-е місце, 2015 р. – 74-е місце). Відсутність тісної ефективної взаємодії публічних органів влади з наукою, бізнес-освітою та ринковими структурами не тільки не допомагає вирішувати існуючі проблеми, а й сприяє породженню нових проблем, що в більшій мірі ускладнює ситуацію із забезпеченням розвитку економіки знань у регіонах України;

низький рівень фінансування науки як з боку держави (0,65% ВВП у 2013 р.), так і з боку приватного сектора (близько 1% ВВП у 2013 р.), посилений нераціональною структурою розподілу джерел фінансування, свідчить про те, що наука не затребувана реальним сектором економіки. Обґрунтовано необхідність залучення ППП для усунення такого негативного становища;

підтверджено взаємозв'язок між рівнем розвитку сфери освіти та загальноекономічним розвитком регіонів, а отже, загальним розвитком економіки знань (рівень кореляції між показниками «Вища освіта і професійна підготовка» та «Валовий регіональний продукт» $R^2 = 0,55$);

недостатній рівень фінансування освітньої сфери (близько 7% ВВП проти визначених у Законі України «Про освіту» 10 %). Ураховуючи невеликий розмір

самого ВВП, це свідчить про те, що наша країна суттєво відстає від інших держав за абсолютними показниками фінансування освіти;

визначено важливість залучення в освіту приватних інвестицій за допомогою ППП, що дозволить поліпшити якість освітнього процесу, використовувати різноманітні ресурси для організації та проведення наукових досліджень, розробки проектів;

спостерігається підвищення рейтингу України за підіндексом «Вища освіта і професійна підготовка» (40-ве місце у 2014 – 2015 рр. проти 46-го у 2009 – 2010 рр.). За показниками якості освіти, охоплення освітою та рівнем підготовки кадрів у світовому освітньому просторі Україна знаходиться поряд з такими країнами як Росія, Грузія, Румунія, Польща, Чехія;

частка українського сегмента у світовій інтегрованій інформаційно-телекомунікаційній системі поки ще зовсім незначна (підтверджено невисокими рейтингами України за міжнародними ІКТ-індексами, згідно з якими вона посідає 50 – 60-е місце за показниками розвитку та доступності для населення широкосмугових телекомунікацій, зокрема мереж доступу до Інтернету, за ступенем інтегрованості у глобальний веб-простір і показниками кількості Інтернет-аудиторій);

однією з головних проблем розвитку ІКТ в Україні та її регіонах є брак фінансування, що посилюється з урахуванням ускладнення фінансово-економічного становища країни у 2014 році. Одним з напрямів вирішення цієї проблеми може стати залучення ресурсів приватного партнера, що зумовлює доцільність та актуальність використання ППП у сфері ІКТ.

Виділено складові державної політики у сфері регулювання економіки знань – системна, функціональна, інституційна та структурна, завдяки яким можна обґрунтувати заходи державної політики у сфері розбудови економіки знань. Визначено, що державна політика у сфері регулювання економіки знань має враховувати інтереси публічного та приватного партнерів й бути спрямована на регулювання усіх її складових. Запропоновані напрями і заходи підтримки окремих складових економіки знань, які за умови врахування стратегічних цілей розвитку держави та її окремих регіонів можуть бути основою для розроблення політики розбудови економіки знань на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях.

У третьому розділі – «Методичні підходи та інструментарій дослідження розвитку економіки знань в регіонах України» – запропоновано методологічне забезпечення оцінювання рівня розвитку економіки знань в регіональному аспекті, в рамках якого: обґрунтовано та сформовано систему показників оцінювання складових економіки знань; удосконалено структуру КПез; проведено оцінку РРез за її складовими та виявлено регіони України, які вимагають першочергової підтримки економіки знань засобами публічно-приватного партнерства.

Ґрунтуючись на міжнародних рейтингах проведено дослідження складових економіки знань та виявлено диспропорції в їх розвитку за функціональними ознаками. Визначено загальну для всіх складових проблему – необхідність подальшого

збільшення обсягів фінансування та диверсифікації джерел через розширення участі приватного партнера у фінансуванні. Це дозволило висунути гіпотези (2) і (3), для доведення яких запропоновано методологічне забезпечення оцінювання рівня розвитку економіки знань (рис. 2), в рамках якого сформовано систему показників за складовими, де пропонується для оцінювання: інноваційної складової врахувати взаємозв'язок між рівнями інноваційного та науково-технічного розвитку; освітньої складової – застосувати критерії оцінювання рівнів розвитку загальної та вищої освіти; складової ІКТ – врахувати потенціал виробництва в галузі ІКТ і використання ІКТ у суспільстві.

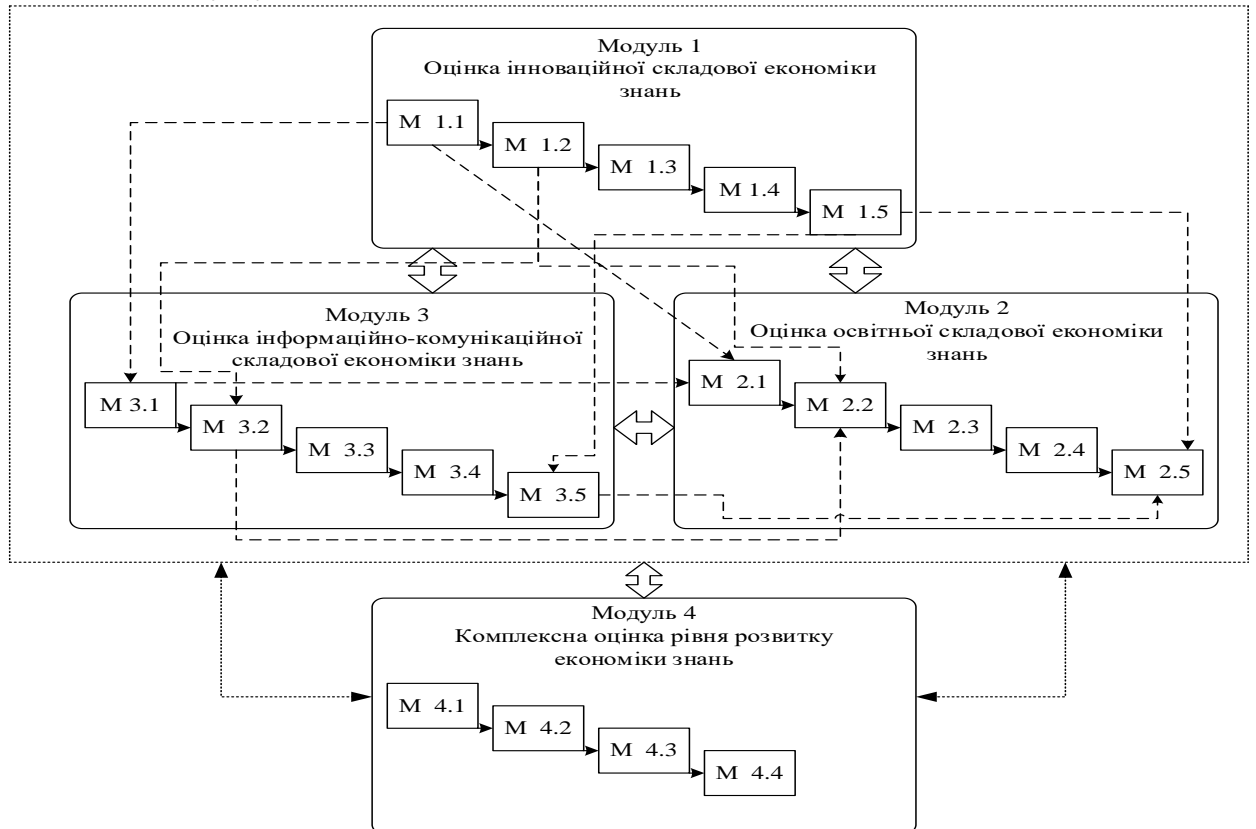

Рис. 2. Послідовність формування методологічного забезпечення оцінювання рівня розвитку економіки знань в регіонах України:

М 1.1, М 2.1, М 3.1 – формування системи показників, що характеризують рівень розвитку складових економіки знань: інноваційної складової (ІС), освітньої складової (ОС) та складової ІКТ (СІКТ); М 1.2, М 2.2, М 3.2 – обчислення інтегральних показників у розрізі складових економіки знань: ІС, ОС та СІКТ; М 1.3, М 2.3, М 3.3 – оцінка рівня розвитку регіонів у розрізі компонент інтегрального показника – ІС, ОС та СІКТ; М 1.4, М 2.4, М 3.4 – кластеризація регіонів залежно від рівня розвитку складових економіки знань: ІС, ОС та СІКТ; М 1.5, М 2.5, М 3.5 – характеристика особливостей кластерів, ідентифікація проблемних моментів, визначення особливостей кожної групи в розрізі складових економіки знань; М 4.1 – формування тривірневої структури комплексного показника оцінки рівня розвитку економіки знань; М 4.2 – оцінка рівня розвитку економіки знань у цілому і в розрізі її компонент за значеннями КПез; М 4.3 – позиціонування регіонів у тривірному просторі ознак за компонентами КПез; М 4.4 – характеристика особливостей кластерів, ідентифікація проблемних моментів, визначення особливостей кожної з груп.

У результаті реалізації перших трьох модулів виділено потужні, потенційно

конкурентоспроможні та найбільш перспективні з точки зору розвитку економіки знань регіони-лідери за період 2000 – 2013 рр.:

1) за інноваційною складовою – Харківський і Донецький регіони, яким властиві: потужна інфраструктура інноваційної діяльності; значні виробничі потужності та обсяги фінансування наукових і науково-технічних робіт; висока чисельність фахівців, задіяних у науково-технічній сфері; активна новаторська діяльність. Виявлено, що для розвитку інноваційної діяльності в цих регіонах недостатньо важелів, які б дозволяли знижувати ризики від інновацій, підвищувати престиж вітчизняних виробників нової техніки і технологій, стимулювати розвиток малих високотехнологічних підприємств;

2) за освітньою складовою – Донецький, Дніпропетровський, Луганський, Львівський і Харківський регіони. Проаналізовано інтелектуально-інноваційний розвиток цих регіонів у взаємозв'язку та взаємодії і виявлено протиріччя: з одного боку, в цих регіонах основна увага має приділятися розвитку освітнього та науково-технічного секторів, з іншого – доведення технологій до високої стадії готовності, максимальне зростання їх вартості для потенційних інвесторів потребують не лише дослідницьких, технологічних, а й виробничих зусиль, для чого необхідна розвинута дослідно-виробнича база;

3) за складовою ІКТ – Донецький, Дніпропетровський, Львівський, Одеський і Харківський регіони. Визначено, що зростання обсягів інвестицій у ІКТ та збільшення витрат на інформатизацію, помічені в останні роки, недостатньо для досягнення такого рівня розвитку сфери ІКТ, щоб вона стала рушійною силою та помічником економічного зростання країни.

Запропоновано для прискорення в процесів розвитку інноваційної складової економіки знань активізувати співпрацю публічного та приватного партнерів, що дозволить стимулювати розробку і впровадження новітніх інформаційних технологій у всі сфери життя, тим самим створивши умови для підвищення конкурентоспроможності України та її регіонів.

Доведено необхідність застосування ППП для вирішення окресленого кола проблем у рамках кожної зі складових економіки знань.

У рамках четвертого модуля сформовано КПез (рис. 3), особливістю якого є забезпечення системного поєднання в ньому складових економіки знань (ІС, ОС та СІКТ) на першому рівні за допомогою згортки системи окремих показників в інтегральний; на другому рівні – згортки інтегральних показників у межах складових економіки знань методом середнього арифметичного; на третьому рівні – згортки компонент КПез з використанням розрахованих вагових коефіцієнтів (для ІС – вага 0,37; для ОС – вага 0,29, для СІКТ – вага 0,34).

За допомогою коефіцієнта варіації виявлено високий рівень неоднорідності та диспропорційності протягом 2001–2013 рр. у регіональному розвитку двох складових економіки знань (ІС: 2001 р. – 73,70%; 2012 р. – 119,09%; СІКТ: 2001 р. – 44,55%; 2012 р. – 76,24%), особливо в останні вісім років, коли значення коефіцієнта варіації перевищує 50%.

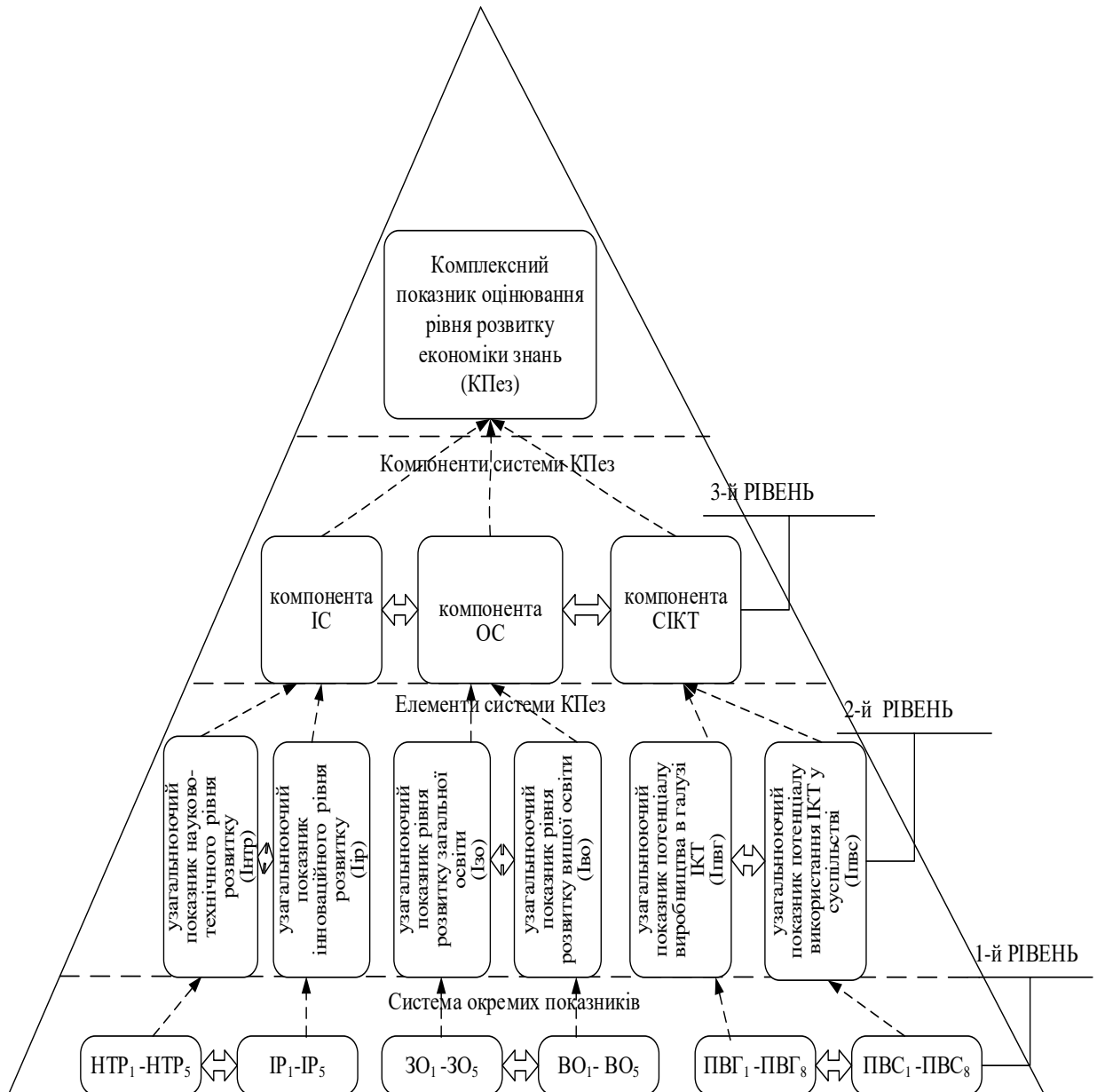

Рис.3. Ієрархічна піраміда формування КПеЗ:

НТР – науково-технічний розвиток; ІР – інноваційний розвиток; ЗО – загальна освіта; ВО – вища освіта; ПВГ - потенціал виробництва в галузі ІКТ; ПВС - потенціал використання ІКТ у суспільстві

Найбільша нерівномірність і диспропорційність регіонального розвитку простежується за компонентою «Інноваційна складова», і це абсолютно закономірно, оскільки й досі регіональна економічна політика обмежується в основному технічним вирівнюванням бюджетної забезпеченості регіонів, що не тільки не стимулює розвиток слабких регіонів, а й, дестимулює сильні. Основний інноваційний потенціал країни, як і раніше, сконцентровано в обмеженому колі високорозвинених регіонів – Харківському та Дніпропетровському.

Нерівномірність регіонального розвитку за компонентою «Складова ІКТ», особливо в останні 5 років, пояснюється стрімким розвитком ІКТ у суспільстві, що,

в свою чергу, тісно пов'язано з інноваційною активністю регіонів.

Найменша динаміка змін коефіцієнта варіації спостерігається за освітньою складовою (2001 р. – 45,40%; 2002 р. – 34,85%). Це позитивний момент, оскільки сфера освіти – один з найважливіших елементів соціальної інфраструктури, що дозволяє формувати, розвивати і постійно вдосконалювати людський капітал у суспільстві, сприяє соціально-економічному розвитку регіонів. Отже, вона має відповідати вимогам сучасності й слугувати фундаментом для розвитку економіки знань.

На підставі інтегральних значень компонент ЕЗ, використовуючи правило «золотого перетину» у тривимірному просторі ознак регіони розподілено на такі кластери:

I-й кластер – високорозвинені регіони з інтенсивним або сталим розвитком ЕЗ. Найменша за кількістю регіонів група (8%), що абсолютно закономірно, враховуючи соціально-економічне становище України за останні 15 років. Регіоном-лідером, який міцно утримує свої позиції протягом 2001–2013 рр. і характеризується інтенсивним рівнем розвитку всіх складових ЕЗ, є Харківський;

II-й кластер – перспективні регіони із середнім рівнем розвитку ЕЗ. Питома вага цієї групи серед усієї сукупності досліджуваних об'єктів складає також 8%. Головними представниками є Дніпропетровський і Львівський регіони. Це регіональні освітні центри, які займаються впровадженням інноваційної продукції і мають розвинену інфраструктуру ІКТ;

III-й кластер – регіони з аномаліями в процесах розвитку ЕЗ, які розвиваються за принципом вибірковості. Розвиток складових ЕЗ простежується лише в окремих галузях економіки та характеризується короткостроковістю. Даний кластер не має своїх представників;

IV-й кластер – проблемні регіони з низькими перспективами зростання (84% від загальної кількості). Доведено існування великої кількості проблемних регіонів, які за рівнями розвитку ІС, ОС та СІКТ відстають від інших територій і потребують упровадження ефективної системи підтримки та стимулювання.

Діагностовано проблемні сфери у розвитку трьох складових ЕЗ у рамках кожного з кластерів (табл. 2), які потребують підтримки і стимулювання їх розвитку засобами публічно-приватного партнерства:

I - II кластери – інноваційна діяльність;

III – не має своїх представників;

IV кластер – науково-технічна діяльність.

Виявлено в межах КПез у розрізі окремих показників по кожній складовій характерну для всіх регіонів проблему на прикладі регіонів-репрезентантів – брак фінансування науки та інноваційної діяльності з боку держави.

Проведені емпіричні дослідження підтвердили гіпотези (2) і (3), що дозволило сформулювати відповідні положення концепції.

У четвертому розділі – «Теоретичні основи формування та розвитку публічно-приватного партнерства в регіонах країни як засобу розбудови

економіки знань» – визначено зміст поняття «публічно-приватне партнерство»; досліджено чинне законодавство України, зарубіжний і вітчизняний досвід щодо функціонування ППП; проаналізовано структурні й динамічні аспекти розвитку публічно-приватного партнерства.

Таблиця 2

**Характеристика кластерів з точки зору проблемних компонент,
визначених протягом 2001–2013 рр.**

Кластер	Ранжування компонент КПез	Проблемні компоненти	Ранжування складових елементів проблемних компонент	Проблемні складові елементи компонент
I	1. СІКТ (0,60) 2. ОС (0,59) 3. ІС (0,49)	ІС	1. НТД (0,58) 2. ІД (0,41)	ІД
II	1. ОС (0,54) 2. СІКТ (0,50) 3. ІС (0,28)	ІС	1. НТД (0,33) 2. ІД (0,25)	ІД
IV	1. ОС (0,29) 2. СІКТ (0,20) 3. ІС (0,09)	ІС	1. ІД (0,12) 2. НТД (0,08)	НТД

Примітка: СІКТ – складова ІКТ; ОС – освітня складова; ІС – інноваційна складова; НТД – науково-технічна діяльність; ІД – інноваційна діяльність

Встановлено на основі аналізу вітчизняної і зарубіжної літератури з питань формування та реалізації ППП методологічну невизначеність у застосуванні поняття «публічно-приватне партнерство», яка виявляється в змішуванні, взаємозамінності або розгляді як ідентичних понять «державно-приватне партнерство» та «приватно-державне партнерство».

Сформульовано, враховуючи навантаження компонент, визначення поняття «публічно-приватне партнерство» – це особлива законодавчо-закріплена форма співробітництва публічного та приватного партнерів в широкому спектрі сфер діяльності з метою взаємовигідної співпраці та забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства при рівному задоволенні інтересів сторін (як за видатками і ризиками, так і за одержаними результатами).

Такий підхід дозволяє посилити функції публічного та приватного партнерів завдяки: уточненню складу суб'єктів публічного партнера на всіх рівнях (органи центральної виконавчої влади та державного управління, державні корпорації (фінансові та нефінансові), бюджетні установи й організації, органи місцевого самоврядування, муніципальні (комунальні) товаровиробники та інститути громадянського суспільства); врахуванню з позиції системного підходу трьох аспектів – інституціонального, трансформаційного та підприємницького; виокремленню такого основного системоутворюючого елемента, як співробітництво публічного і приватного партнерів.

На підставі аналізу діючого законодавства у сфері партнерства доведено, що деякі положення Закону України «Про державно-приватне партнерство» не можуть

бути реалізовані через відсутність необхідного механізму їх виконання, що, в свою чергу, унеможливує вирішення суперечностей у процесі регулювання партнерства і гальмує їх впровадження в практику господарювання.

Виявлено основні недоліки існуючої нормативно-правової бази у цій сфері в Україні: 1) відсутність цілісної національної політики щодо відносин між публічним та приватним партнерами; 2) некоректність використання закріпленого у законодавстві поняття «державно-приватне партнерство»; 3) неврегульованість законодавчого забезпечення партнерства; 4) складність схем проведення державних закупівель; 5) ігнорування інтересів економічної конкуренції в процесі реалізації партнерства; 6) невичерпний перелік можливих сфер реалізації партнерства; 7) плутанина із законодавчим визнанням можливих форм власності; 8) невизнання господарської діяльності державних підприємств, установ та організацій як можливої сфери реалізації проектів партнерства; 9) невідповідність між закріпленими у Законі України «Про державно-приватне партнерство» та Законі України «Про концесії» формами реалізації можливого партнерства; 10) відсутність чіткого механізму та норм гарантування компенсації збитків як публічному, так і приватному партнеру; 11) відсутність основних вимог до приватного партнера; 12) відсутність єдиного державного органу з питань регулювання партнерства.

Сформульовано пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку ППП в Україні, які можуть бути використані у практичній діяльності органів законодавчої влади, що дозволить розробити адекватний інструментарій для оцінки можливостей реалізації такої форми в регіонах України і на цій основі приймати науково обґрунтовані рішення щодо вибору стратегічних напрямів їх підтримки.

Проаналізовано світовий досвід застосування ППП в економіці деяких країн та виявлено, що: 1) протягом 1990–2013 рр. спостерігалось повільне щорічне зростання кількості й обсягів інвестування проектів на засадах ППП; 2) секторальна структура застосування ППП у різних країнах світу різниться, але загалом домінуючими сферами застосування є енергетичний сектор і транспортна інфраструктура, що стримує розвиток економіки знань; 3) найбільш привабливими механізмами відносин між партнерами є проекти «Зеленого поля», що за своїм змістом охоплюють проекти спільного підприємництва та приватні фінансові ініціативи (майже 60%).

Доведено доцільність і необхідність застосування ППП для розвитку складових економіки знань в Україні, що підтверджено такими даними: 1) порівняно низька частка державного сектора в економіці України (9,8%) – державний сектор не спроможний в повному обсязі задовольняти потреби економіки, в першу чергу у фінансових ресурсах; 2) лише сфера ІКТ (одна зі складових економіки знань) посідає друге місце за секторальним розподілом застосування ППП; 3) спостерігається скорочення обсягів інвестицій в основний капітал майже на 50% за 2013 р. по відношенню до аналогічного періоду 1990 р. Причому динаміка інвестування в технологічний розвиток економіки України протягом усього періоду

самостійності є вкрай низькою (1995 р. – 47,8% ВВП відносно 1990 р.; 2013 р. – 49,88% ВВП відносно 1990 р.).

У п'ятому розділі – «Сприяння розвитку економіки знань в регіонах України шляхом активізації використання публічно-приватного партнерства» – виявлено фактори, що впливають на активізацію взаємодії публічного та приватного партнерів задля реалізації ППП; розроблено методологічне забезпечення для оцінювання БРппп, в рамках якого: запропоновано визначення поняття «база для розвитку публічно-приватного партнерства»; обґрунтовано складові бази та сформовано систему показників оцінювання БРппп; розроблено методичний підхід до позиціонування регіонів в системі координат «рівень розвитку економіки знань – рівень розвитку бази публічно-приватного партнерства».

На основі встановлення за допомогою когнітивного моделювання причинно-наслідкових зв'язків між сукупністю факторів виявлено такі з них, що впливають на активізацію взаємодії публічного та приватного партнерів для реалізації ППП:

1) фактор «Інновації» (E_9). Інноваційний шлях розвитку є стратегічним фактором, що дозволяє завдяки консолідації зусиль науки, держави і бізнесу досягти поліпшення техніки і технологій, економічних результатів, життєдіяльності суспільства, нового якісного зростання економіки. Ефективна інноваційна діяльність багато в чому визначається формуванням підтримки інноваційних ініціатив, створенням привабливих умов для приватних інвесторів, що досягається завдяки активізації взаємодії публічного і приватного партнерів;

2) фактор «Конкурентоспроможність» (E_{10}) – важливий фактор, що впливає на розвиток національного господарства та економіки в цілому. Реалізація конкурентних проектів державою на умовах партнерства з одного боку, є більш привабливою для приватних інвесторів завдяки мінімізації ризиків їх впровадження, а з іншого – участь бізнесу робить їх більш конкурентоспроможними завдяки синергетичному ефекту від спільних зусиль;

3) фактори «Ризик реалізації ППП» (E_7) та «Ризик бізнесу» (E_{13}) – зменшення різних видів ризиків, що виникають під час реалізації проектів та програм у рамках ППП (як для публічного партнера, так і для приватного) справляє позитивний вплив на обсяги залучених фінансових ресурсів й активізацію ППП;

4) фактор «Інфраструктура та інституціональне середовище» (E_6) є базовий інструмент, що забезпечує якісний розвиток економіки. Розвинена інфраструктура та інституційне середовище зміцнюють економічну безпеку країни і сприяють формуванню ефективної системи взаємодії публічного та приватного партнерів;

5) фактор «Якість законодавства» (E_1) характеризується здатністю відображати об'єктивні закономірності розвитку суспільних відносин, стимулювати позитивні тенденції до їхніх змін. У господарській сфері законодавство є основним регулятором бізнесу, який має не тільки захищати його, але й сприяти розвитку в різних формах і проявах, включаючи публічно-приватне партнерство. ППП активно розвивається в політично стабільних країнах, які мають ефективний інститут законодавства, що захищає права інвесторів;

6) фактор «Бюрократія і корупція» (E_8) є чинником, що уповільнює динамічний розвиток сектора економіки. Неналежне виконання адміністративних процедур справляє негативний вплив на зв'язки публічного та приватного партнерів, призводить до появи перешкод бізнесу. Тому зменшення бюрократичних перешкод під час реалізації ППП приводить до зменшення ризиків для бізнесу й активізації ППП;

7) фактори «Економічна безпека регіону» (E_3) та «Економічна безпека приватного бізнесу» (E_{12}). Соціально-економічна безпека країни та її регіонів визначає стійкість їх розвитку та стримує загрозу різноманітних політичних та економічних ризиків, від яких залежить соціальний, інноваційний, інвестиційний і діловий клімат. Все це впливає на активізацію процесів партнерства;

8) фактор «Відносна вартість послуг для споживачів» (E_{11}). Світовий досвід свідчить, що співвідношення між якістю послуг і витраченими на це коштами у разі використання засобів партнерства є оптимальним.

Розроблено методологічне забезпечення оцінювання БРппп в регіонах країни, в межах якого:

грунтуючись на комбінованому підході до суміжної категорії «потенціал», що містить у собі такі ключові характеристики, як «можливість» і «здатність», запропоновано, спираючись на компонентний склад поняття «публічно-приватне партнерство», визначення поняття «база для розвитку публічно-приватного партнерства» – можливості результативної взаємодії публічного та приватного партнерів в широкому спектрі сфер діяльності, що обумовлені наявністю у кожного з них відповідних здібностей, які можуть бути реалізовані завдяки впливу низки внутрішніх і зовнішніх чинників;

за результатами факторного аналізу сформовано систему показників оцінювання БРппп за такими складовими: інфраструктурно-виробнича (підприємницька активність, масштаби виробничої діяльності, масштаби діяльності у сфері послуг, концентрація суб'єктів кредитного сектору, рівень реалізації зовнішньоекономічної діяльності, рівень економічної активності населення, рівень використання наявної робочої сили, рівень економічного та соціального розвитку, ефективність діяльності приватного партнера) та інвестиційно-фінансова (обсяги банківського кредитування економіки; рівень залучення додаткових фінансових ресурсів; рівень фінансування з боку приватного партнера; забезпеченість населення фінансовими ресурсами; рівень фінансування з боку публічного партнера), що є основою здійснення узагальненої оцінки готовності БРппп на підставі значень інтегральних показників ($I_{рiвс}$ та $I_{рiфс}$), розрахованих методом ентропії;

проведено кластеризацію регіонів країни залежно від рівня БРппп:

I-й кластер (найвищі значення $I_{рiвс}$ та $I_{рiфс}$ – 0,43:0,82; 0,42:0,78) – це «регіони-локомотиви» – Дніпропетровський і Харківський, багаті природними ресурсами, з розвинутою промисловістю, транспортною інфраструктурою, високою концентрацією промислових підприємств, забезпечують істотний внесок у приріст ВВП країни;

II-й кластер (найвищі значення Ір_{івс} – 0,43:0,82 та найнижчі значення Ір_{іфс} – 0,06:0,42) – Одеський регіон. Через брак фінансових ресурсів (особливо коштів місцевих бюджетів), обмежене фінансування програм з державного бюджету у цьому регіоні відбувається слабе освоєння територій, хоча і є великі потенційні можливості, особливо у рекреаційній сфері діяльності;

III-й кластер (найнижчі значення Ір_{івс} – 0,04:0,43 та найвищі значення Ір_{іфс} – 0,42:0,78) представлений проблемними регіонами (АР Крим, Запорізький, Полтавський, Рівненський, Сумський), потребує негайної підтримки інфраструктурно-виробничої сфери;

IV-й кластер (найнижчі значення Ір_{івс} та Ір_{іфс} – 0,04:0,43; 0,06:0,42) – 64% від загальної кількості регіонів, які характеризуються низькими значеннями всіх складових БРппп. Їх можна віднести до депресивних територій: низький рівень розвитку НТП, незначний внесок у приріст ВВП країни, відсутність високоорганізованого урбаністичного середовища проживання, дефіцит кваліфікованих кадрів і робочих місць, високий рівень злочинності й безробіття, тотальний дефіцит капіталу й реальних проектів;

висунуто й доведено гіпотезу (4), завдяки чому сформовано відповідне положення концепції: оцінювання бази для розвитку ППП вимагає формування адекватної системи оцінних показників за інфраструктурно-виробничою та інвестиційно-фінансовою складовими;

визначено проблемні характеристики на базі окремих показників у межах складових БРппп для регіонів-репрезентантів: I-й кластер – обсяги банківського кредитування економіки, рівень фінансування з боку публічного та приватного партнерів; III-й кластер – масштаби виробничої діяльності, рівень реалізації зовнішньоекономічної діяльності, рівень використання наявної робочої сили, рівень економічного та соціального розвитку регіону, ефективність діяльності приватного партнера; IV-й кластер – підприємницька активність у регіоні, масштаби діяльності у сфері послуг, рівень реалізації зовнішньоекономічної діяльності, рівень використання наявної робочої сили, ефективність діяльності приватного партнера, масштаби виробничої діяльності.

Дістали подальшого розвитку склад критеріїв та інструментарій ідентифікації провідних кластерів концентрації ресурсів ЕЗ та БРппп, у межах чого:

сформовано склад критеріїв для позиціонування регіонів за двома напрямками: показники, що характеризують РРез (як значення РРез було використано КПез), показники, що характеризують БРппп у регіонах (як значення БРппп було використано інтегральний показник, отриманий шляхом розрахунку середньоарифметичного між складовими Ір_{івс} та Ір_{іфс});

визначено провідні кластери концентрації ресурсів ЕЗ та БРппп (рис. 4).

Результати проведених розрахунків дозволили:

визначити регіони-лідери (1-й квадрант матриці), для яких характерні: найбільша підприємницька активність, значні обсяги реалізованої продукції та послуг, високий рівень рентабельності підприємств, значна питома вага інвестицій з

різних джерел, насиченість суб'єктами кредитного сектора та високий рівень економічної активності населення. Все це сприяє розвитку ЕЗ завдяки використанню БРППП;

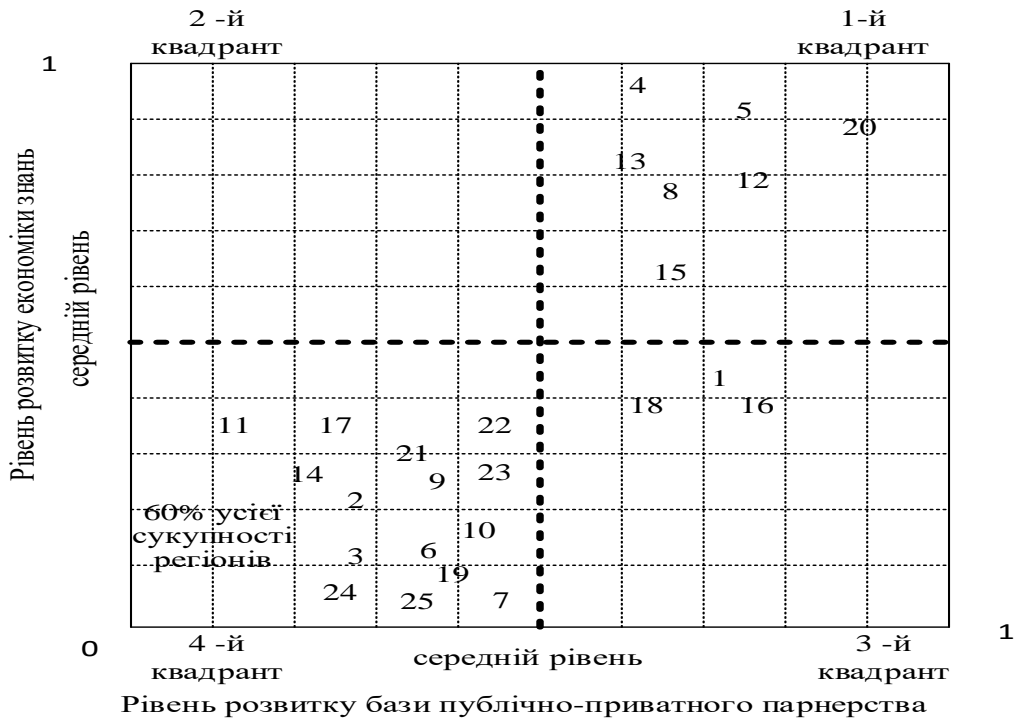

Рис. 4. Позичіонування регіонів України на площині «рівень розвитку економіки знань – рівень розвитку бази публічно-приватного партнерства»

1 – АР Крим; 2 – Вінницький; 3 – Волинський; 4 – Дніпропетровський; 5 – Донецький; 6 – Житомирський; 7 – Закарпатський; 8 – Запорізький; 9 – Івано-Франківський; 10 – Київський; 11 – Кіровоградський; 12 – Луганський; 13 – Львівський; 14 – Миколаївський; 15 – Одеський; 16 – Полтавський; 17 – Рівненський; 18 – Сумський; 19 – Тернопільський; 20 – Харківський; 21 – Херсонський; 22 – Хмельницький; 23 – Черкаський; 24 – Чернівецький; 25 – Чернігівський.

виявити кризові регіони (4-й квадрант матриці – найчисленніший), які за значеннями інтегральних показників РРез та БРППП знаходяться нижче від середньої межі в цілому по Україні. У сучасних умовах розвитку економіки знань вони переживають структурну кризу внаслідок старіння техніко-технологічної бази, недостатнього ринкового позиціонування виробництва, падіння інвестиційної привабливості і т. ін. Ці регіони потребують застосування такого інструменту соціально-економічного розвитку, як ППП, особливо на місцевому рівні, з метою відновлення структури існуючих виробничих зв'язків й усунення просторової диференціації за рівнем якості функціонування регіональних економічних підсистем.

До 2-го квадранта матриці не потрапив жоден регіон. Це свідчить про те, що вони мають слабку базу для розвитку ППП, не можуть характеризуватись високим рівнем розвитку економіки знань. Звідси випливає висновок: публічно-приватне партнерство є дієвим засобом розбудови й підтримки економіки знань.

У шостому розділі – «Підтримка розвитку економіки знань в Україні та її регіонах за допомогою публічно-приватного партнерства» – доведено необхідність урахування готовності БРППП при визначенні орієнтирів підтримки економіки знань

в Україні та її регіонах; підтверджено доцільність податкового стимулювання інновацій з метою підтримки економіки знань; розглянуто програмну підтримку розвитку економіки знань на основі використання цільових програм.

Із застосуванням багатовимірною статистичного методу канонічних кореляцій визначено зв'язки між інтегральними й частковими показниками ЕЗ та БРПП, обрано цільові показники (рис. 5), які суттєво впливають на економіку знань і є орієнтиром для прийняття управлінських рішень щодо вибору напрямів її зростання з урахуванням БРПП. Це підтвердило необхідність врахування рівня розвитку БРПП при визначенні пріоритетів підтримки розвитку економіки знань. У межах цього доведено гіпотезу (5) та висунуто відповідні положення концепції.

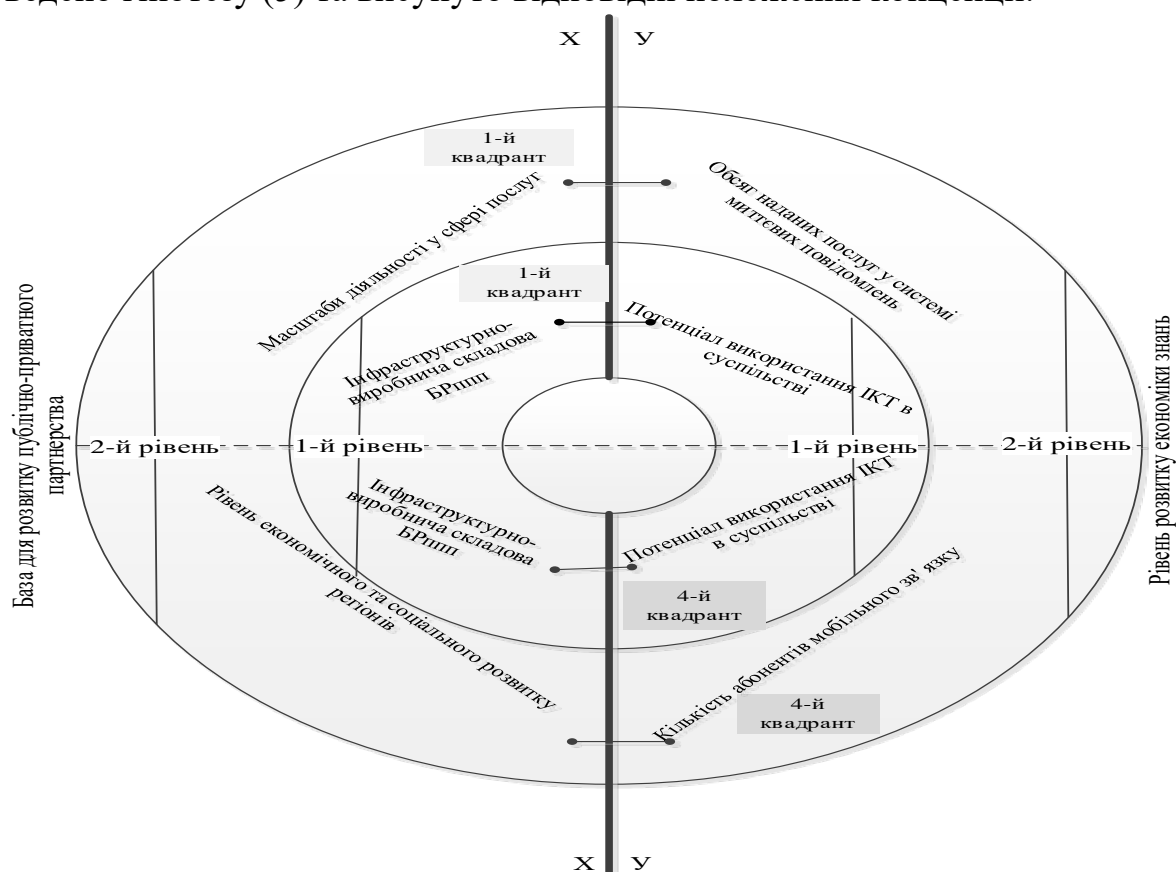

Рис. 5. Пріоритети підтримки економіки знань відповідно до рейтингу взаємозв'язку між складовими РРЕз та БРПП

Одержані результати свідчать про те, що цільовими орієнтирами підтримки економіки знань згідно з рейтингом сили впливу інтегральних показників (1-й рівень) у 1-му та 4-му квадрантах матриці «рівень розвитку економіки знань – рівень розвитку бази публічно-приватного партнерства» обрано інфраструктурно-виробничу складову і потенціал використання ІКТ у суспільстві.

Такий результат абсолютно очікуваний, оскільки ІКТ широко використовуються в економіці, що дає можливість суттєво покращити її соціально-економічне становище, а також сприяє забезпеченню стабільного економічного зростання. Все це передбачає необхідність більш інтенсивної та якісної інформаційної взаємодії публічного і приватного партнерів. Отже, можна

стверджувати, що для розвитку економіки знань необхідно в першу чергу стимулювати нарощення потенціалу використання ІКТ в суспільстві. Одним з інструментів, здатних впливати на цей процес, є ППП.

На другому рівні дослідження цільовими орієнтирами підтримки економіки знань згідно з рейтингом сили впливу часткових показників обрано:

для регіонів 1-го квадранта: масштаб діяльності у сфері послуг (X_3), який впливає на обсяг наданих послуг у системі миттєвих повідомлень (Y_3), особливо завдяки Інтернет-ресурсу. Це абсолютно закономірно, оскільки спостерігається бурхливе розширення глобальної інформаційної мережі Інтернет, підвищення рівня комп'ютерної грамотності широких верств населення, повсюдне розповсюдження новітніх доступних засобів зв'язку, телекомунікацій, комп'ютерної техніки, а також високоефективних методів обміну інформацією через електронні мережі глобального охоплення. Представники 1-го квадранта матриці – це товаровиробники-лідери, і для втримання своїх позицій їм необхідно нарощувати діяльність у сфері послуг, в тому числі й інформаційних.

для регіонів 4-го квадранта: кількість абонентів мобільного зв'язку (Y_6) та рівень соціально-економічного розвитку (X_9) регіону. Це абсолютно зрозуміло, оскільки становлення економіки знань викликає глибокі зміни в технічному базисі, у розвитку системи зв'язку та інформатизації, впровадження сучасних ІКТ в усі сфери, інтеграцію у всесвітній інформаційний простір. Телекомунікація в поєднанні зі зберіганням і переробкою інформації перетворюється у всеохоплюючу галузь народного господарства, характеризуючи ритм усього життя суспільства. Отже, для розвитку економіки знань та стимулювання її зростання у регіонах 4-го квадранта матриці необхідно застосувати ППП, що дозволить стабілізувати рівень соціально-економічного розвитку, який, в свою чергу, справлятиме позитивний вплив на складову ІКТ економіки знань, зрушуючи тим самим регіони в напрямку їх переходу на більш високий рівень розвитку економіки знань.

Завдяки аналізу заходів бюджетно-податкового регулювання в розвинених країнах та Україні виявлено, що, забезпечуючи бюджетну і податкову підтримку інновацій, ІКТ й освіти, держава тим самим сприяє реалізації ППП у сфері економіки знань. Причому підтримуюча роль публічного партнера реалізується як через прямі державні інвестиції у розвиток складових економіки знань, так і через заходи непрямого податкового регулювання інвестиційних та інноваційних процесів. За результатами створення сприятливого податкового середовища для інвестиційної та інноваційної діяльності забезпечується розвиток економіки знань завдяки приватному сектору (тобто посилення припливу інвестицій в усі сфери економіки знань з боку приватних представників промисловості регіону).

Ураховуючи те, що для подальшого розвитку економіки знань в регіонах I-го та II-го кластерів (Харківському, Дніпропетровському, Львівському, Донецькому) необхідно в першу чергу зосередити увагу на підтримці ІС, запропоновано та за допомогою імітаційного моделювання підтверджено доцільність застосування податкового стимулювання інновацій шляхом упровадження податкової пільги

(прирістний податковий кредит з податку на прибуток товаровиробників) для інноваційних представників промисловості регіону (рис. 6).

Проведене у роботі імітаційне моделювання підтвердило доцільність застосування податкового стимулювання інноваційних представників промисловості регіону та проектів завдяки упровадженню податкової пільги (прирістний податковий кредит з податку на прибуток) задля підтримки ІС економіки знань у пріоритетних регіонах I-го та II-го кластерів.

Доведено, що впровадження прирістного податкового кредиту з податку на прибуток товаровиробників забезпечує суттєве поліпшення результатів інноваційної діяльності як для приватного, так і для публічного партнера (окупність втрат бюджету, обумовлених пільговим оподаткуванням досягається протягом 3-х років), тим самим стимулюючи інноваційну складову економіки знань.

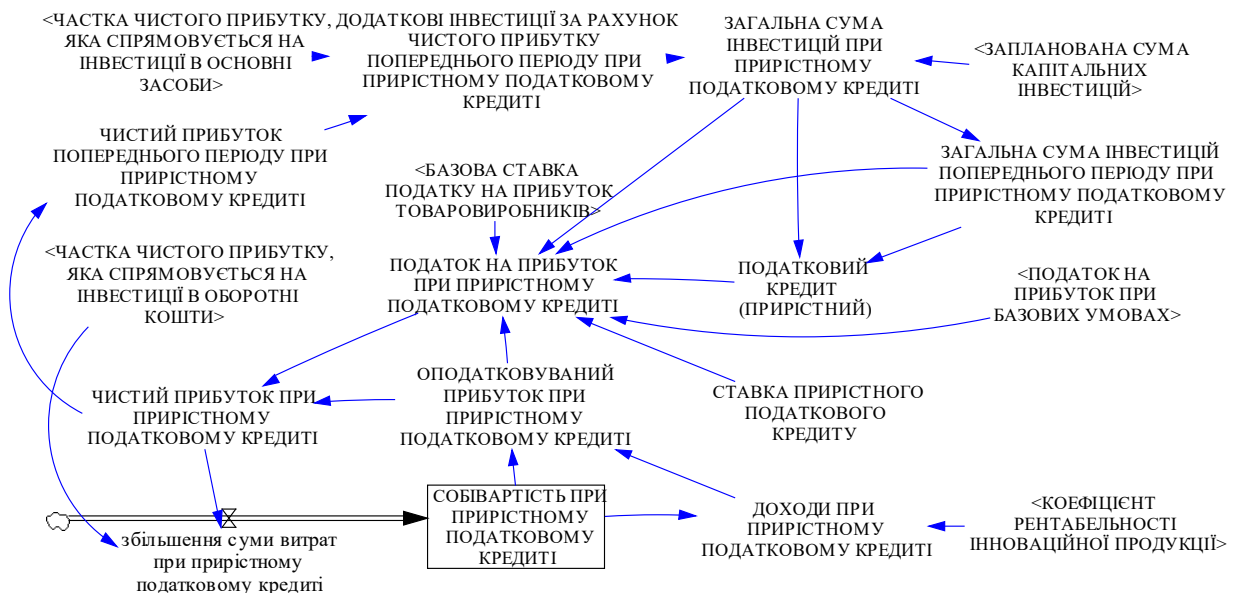

Рис. 6. Фрагмент діаграми потоків структурної моделі впливу прирістного податкового кредиту на результати діяльності інноваційних представників промисловості регіону для пільгового режиму оподаткування

Розглянуто напрями програмної підтримки ППП з метою побудови економіки знань. Виявлено, що вона має бути спрямована на прискорений і гармонійний розвиток усіх елементів тріади «освіта – наука – виробництво» та їх результуючих компонентів (знання, інновації, ІКТ, наукомістка продукція).

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено і по-новому вирішено науково-практичну проблему, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень, розробці методичних підходів і науково-методичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку економіки знань в регіонах країни засобами ППП. Проведене наукове

дослідження дозволило отримати низку взаємопов'язаних результатів методологічного, теоретичного та емпіричного рівнів.

На методологічному рівні у роботі одержано такі результати:

1. Доведено, що на сучасному етапі розвитку методології наукового пізнання найбільш цілісною й обґрунтованою є синергетична парадигма, яка розглядає економічні процеси як динамічні, самоорганізуючі та враховує нелінійний, нерівноважний характер трансформаційних процесів, що відбуваються в економіці знань. Тому саме ця парадигма та її принципи (невизначеність, нестійкість, нелінійність, нерівноважність, багатоваріантність, відкритість) прийняті в роботі за основу при вирішенні наукової проблеми.

2. Визначено, що методологічні та науково-практичні надбання інформаційно-технократичної і гуманістично-ноосферної теорій, неокласичних, постшумпетеріанських і нешумпетеріанських концепцій і моделей економічного зростання дозволяють найбільш системно розглядати розвиток теорії ЕЗ.

3. Розроблено систему гіпотез дослідження та методичного інструментарію їх доведення, що дозволяє висвітлити сутність наукових проблем, які охоплюють основні аспекти дослідження, методи їх вирішення та кінцеві науково-практичні результати роботи.

На теоретичному рівні одержано такі наукові результати:

1. Вперше розроблено й обґрунтовано концепцію розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП, що базується на положеннях, які були сформовані шляхом доведення таких гіпотез: (1) – економіка знань впливає на конкурентоспроможність країни; (2) – в регіонах України спостерігається нерівномірність розвитку економіки знань; (3) – зменшення нерівномірності розвитку економіки знань вимагає ідентифікації стану регіонів й підтримки в них економіки знань; (4) – регіони України характеризуються глибокою диференціацією кількісних показників бази для розвитку ППП; (5) – стимулювати й підтримувати розвиток економіки знань в регіонах доцільно на основі широкого використання засобів ППП.

2. При обґрунтуванні положень (1.1) і (1.2) концепції розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП:

2.1. Відсутність єдності думок науковців до розкриття сутності і змісту поняття «економіка знань» зумовило необхідність його визначення. В результаті проведення структурно-декомпозиційного аналізу та контент-аналізу базових економічних понять предметної сфери економіки знань уточнено економічну сутність поняття «економіка знань», яке ґрунтується на погодженості усіх елементів системи понять «дані» – «інформація» – «знання» – «когнітивна здібність» та визначається як результат еволюційного розвитку економічних систем, в якому домінуючим фактором забезпечення зростання конкурентоспроможності економіки стають процеси створення, накопичення, використання й поширення спеціалізованих (наукових) і повсякденних знань.

2.2. Обґрунтовано базові для економіки знань складові: інноваційну, освітню

та ІКТ (підтверджено значущими результатами, одержаними за лінійними залежностями між індексом економіки знань (KEI – в цілому і за складовими) та індексом конкурентоспроможності (GCI)). Доведено, що економіка знань та її складові справляють значний вплив на зміцнення конкурентоспроможності країни (підтверджено проведеним групуванням країн світу в три кластери за значеннями KEI та GCI). На основі цього визначено вагові коефіцієнти для формування структури КПез.

3. У процесі обґрунтування положень (2.1) – (2.3), (3) концепції розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП:

3.1. Запропоновано методологічне забезпечення оцінювання рівня розвитку економіки знань за трьома складовими, яке дозволяє: розрахувати КПез; позиціонувати регіони у тривимірному просторі ознак; визначити проблемні складові та виявити регіони України, які вимагають першочергової підтримки економіки знань засобами ППП.

3.2. Удосконалено послідовність формування системи показників у межах складових економіки знань, яка є основою для формування КПез.

3.3. Удосконалено методичний підхід до визначення КПез, що має трирівневу структуру і розраховується як середньозважена компонент – інноваційної, освітньої та ІКТ з вагами, встановленими на основі впливу складових індексу KEI на GCI.

4. У процесі обґрунтування положень (4) і (5) концепції розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП:

4.1. Вперше розроблено методологічне забезпечення оцінювання БРппп, в рамках якого: запропоновано визначення поняття «база для розвитку публічно-приватного партнерства», яке базується на поняттях «публічно-приватне партнерство» та «потенціал»; обґрунтовано складові БРппп, для оцінювання яких на практичному рівні методом ентропії побудовано інтегральні показники й доведено нерівномірність регіонального розвитку БРппп.

4.2. Уперше розроблено систему показників оцінювання БРппп і на основі багатовимірного факторного аналізу визначено взаємозв'язок між такими її групами, як інфраструктурно-виробнича та інвестиційно-фінансова.

4.3. Базуючись на когнітивному підході обґрунтовано пріоритетні фактори активізації процесів взаємодії публічного та приватного партнерів для формування пріоритетних напрямів стимулювання розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами ППП.

4.4. Запропоновано інструментарій ідентифікації провідних кластерів концентрації ресурсів ЕЗ та БРппп, який завдяки позиціонування регіонів у системі координат «рівень розвитку економіки знань – рівень розвитку бази публічно-приватного партнерства» дозволяє виявляти характерні для регіонів проблемні питання, усунення яких потребує застосування засобів ППП з метою відновлення структури існуючих виробничих зв'язків та усунення просторової диференціації за рівнем якості функціонування економіки знань.

4.5. Уперше запропоновано науково-методичне забезпечення з

обґрунтування взаємоузгодженої системи пріоритетів підтримки ЕЗ засобами ППП, на основі чого обґрунтовано напрями підтримки економіки знань, які підлягають першочерговій реалізації шляхом використання цільових програм.

На емпіричному рівні у роботі одержано такі наукові результати:

1. При доведенні гіпотези (1):

1.1. Встановлено, що економіка знань характеризується інтенсивним розвитком трьох складових (інноваційної, освітньої та ІКТ) і справляє значний вплив на зміцнення конкурентоспроможності країни, що підтверджено проведеним групуванням країн світу в три кластери залежно від значень індексів KEI та GCI.

2. При доведенні гіпотез (2) і (3) одержано такі результати:

2.1. Здійснено інтегральну оцінку рівня розвитку ЕЗ в регіонах України, регіони розподілено у тривимірному просторі на основі КПез, виділено потужні, потенційно конкурентоспроможні та найбільш перспективні з точки зору розвитку ЕЗ регіони-лідери (період розрахунків – 2000 – 2013 рр.): I-й кластер – Харківський і Донецький регіони; II-й кластер – Дніпропетровський і Львівський регіони; III-й кластер – регіони з аномаліями в процесах розвитку економіки знань, які розвиваються за принципом вибірковості. Кластер не має своїх представників; IV-й кластер – проблемні регіони з низькими перспективами зростання економіки знань та її складових, низьким або середнім рівнем освіти і, як наслідок, безперспективним бізнесом. Діагностовано проблемні сфери в межах складових ЕЗ, які потребують підтримки й стимулювання їх розвитку засобами ППП: I – II-й кластери – інноваційна діяльність, IV-й кластер – науково-технічна діяльність.

2.2. Визначено, що характерною особливістю є недостатній рівень фінансування науки та інноваційної діяльності з боку публічного партнера, що вимагає застосування ППП.

3. При доведенні гіпотез (4) і (5) одержано такі результати:

3.1. Виявлено пріоритетні фактори, які впливають на активізацію процесів взаємодії публічного та приватного партнерів: інновації; конкурентоспроможність, ризик реалізації ППП та ризики бізнесу, інфраструктура й інституціональне середовище, якість законодавства, бюрократія і корупція, економічна безпека регіону та приватного бізнесу, відносна вартість послуг для споживачів.

3.2. Здійснено кластеризацію регіонів України за рівнем готовності БРппп. Виявлено найбільш проблемні характеристики в межах його складових для регіонів-репрезентантів: I-й Кластер: обсяги банківського кредитування економіки, ступінь фінансування з боку публічного та приватного секторів економіки; III-й Кластер: масштаби виробничої діяльності, рівень реалізації зовнішньоекономічної діяльності, рівень використання наявної робочої сили, рівень економічного та соціального розвитку регіону, рівень рентабельності підприємств; IV-й Кластер: підприємницька активність в регіоні, масштаби діяльності у сфері послуг, рівень реалізації зовнішньоекономічної діяльності, рівень використання наявної робочої сили, рівень розвитку невиробничого споживання, ефективність діяльності підприємств, масштаби виробничої діяльності.

3.3. Проведено позиціонування регіонів в системі координат «рівень розвитку економіки знань – рівень розвитку бази публічно-приватного партнерства» у результаті якого їх розподілено на чотири квадранти. Визначено, що найчисленнішим виявився 4-й квадрант матриці, що свідчить про кризовий стан розвитку зазначених процесів у регіонах України. Визначено характерні для регіонів 4-го квадранта проблемні характеристики, які потребують застосування такого інструменту соціально-економічного розвитку, як ППП.

3.4. Визначено цільові показники, що є орієнтирами при формуванні пріоритетних напрямів підтримки економіки знань засобами ППП: масштаб діяльності у сфері послуг, рівень соціально-економічного розвитку регіону.

3.5. Підтверджено доцільність податкового стимулювання інновацій завдяки впровадженню податкової пільги (прирістний податковий кредит з податку на прибуток товаровиробників) для інноваційних представників промисловості регіону та доведено, що його впровадження забезпечує суттєве поліпшення результатів інноваційної діяльності як на рівні приватного партнера, так і на рівні публічного, тим самим стимулюючи інноваційну складову економіки знань.

3.6. Виявлено, що програмна підтримка розвитку економіки знань має бути спрямована на прискорений і гармонійний розвиток усіх елементів тріади «освіта – наука – виробництво» та їх результуючих компонентів (знання, інновації, ІКТ, економіка знань). Сформульовано рекомендації щодо напрямів розробки цільових програм підтримки розвитку економіки знань засобами ППП на загальнодержавному та регіональному рівні на основі цільових орієнтирів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Тищенко В. Ф. Економіка знань як актуальна основа сучасного розвитку України та її регіонів: монографія / В. Ф. Тищенко. – Х.: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 272 с.
2. Тищенко В. Ф. Публічно-приватне партнерство в процесі розбудови економіки знань в Україні: монографія / В. Ф. Тищенко. – Х.: ВД «Інжек», 2014. – 256 с.
3. Тищенко В. Ф. Економіка знань як реальність і необхідність. Процес формування системи оцінювання тенденцій розвитку економіки знань у регіонах / В. Ф. Тищенко // Розвиток регіонів України в умовах формування економіки знань : монографія / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко, В. М. Остапенко. – Х. : ВД «Інжек», 2012. – 392 с.

Особистий внесок: досліджено понятійний апарат сфери економіки знань та обґрунтовано її складові; доведено позитивний вплив економіки знань на конкурентоспроможність країни; запропоновано методичне забезпечення оцінки рівня розвитку економіки знань, в рамках якого розроблено методичні підходи до оцінки складових економіки знань (інновації, освіта та ІКТ); обґрунтовано систему

показників оцінювання цих складових; здійснено оцінку рівня розвитку економіки знань та ідентифіковано проблемні складові.

Статті у фахових виданнях України

4. Колесніченко В. Ф. Якість освіти в контексті кредитно–модульної системи організації навчального процесу / В. Ф. Колесніченко // Економіка розвитку. – 2008. – № 1 (45). – С. 28–29.

5. Колесніченко В. Ф. Сутність концептуальних засад публічно–приватного партнерства / В. Ф. Колесніченко, В. М. Остапенко // Економіка : проблеми теорії та практики. – 2010. – Вип. 264, Т. 2. – С. 371–381.

Особистий внесок: охарактеризовано передумови формування публічно–приватного партнерства.

6. Іванов Ю. Б. Місце і роль економіки знань у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Колесніченко // Теоретичні та прикладні питання економіки: збірник наукових праць. – 2011. – Вип.24. – С. 31–42.

Особистий внесок: доведено вплив економіки знань на конкурентоспроможність країни.

7. Тищенко В. Ф. Інтегральна оцінка інноваційного рівню розвитку регіонів України / В. Ф. Тищенко // Інноваційна економіка. – 2011. – № 5. – С. 16–22.

8. Іванов Ю. Б. Комплексна оцінка рівня розвитку економіки знань у регіонах України / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Колесніченко // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 3. – С. 145–152.

Особистий внесок: запропоновано методичний підхід до формування комплексної оцінки рівня розвитку економіки знань.

9. Тищенко В. Ф. Формування понятійного апарату базових категорій економіки знань / В. Ф. Тищенко // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент». – 2012. – № 9 (34). Ч.2. – С. 159–170.

10. Тищенко В.Ф. Напрями державної політики стимулювання інноваційної діяльності / В. Ф. Тищенко, В. М. Остапенко // Науковий вісник Буковинського державного фінансово–економічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 2 (23). – С. 222–232.

Особистий внесок: визначено напрями державного регулювання інноваційної складової економіки знань

11. Тищенко В. Ф. Сутнісно–теоретичні підходи до визначення публічно–приватного партнерства / В. Ф. Тищенко // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 2 (19). – С. 294–299.

12. Тищенко В. Ф. Вектор інтеграції України в контексті економіки знань / В. Ф. Тищенко // Науковий Вісник Чернівецького університету. – 2013. – Вип. 669–671. – С. 244–255.

13. Тищенко В. Ф. Ретроспективний аналіз дисертаційних досліджень з проблем розбудови економіки знань в Україні / В. Ф. Тищенко // Вісник ЖДТУ.

Серія : Економічні науки. – 2013. – № 3 (65). – С. 169–175.

14. Тищенко В. Ф. Перспективи використання потенціалу публічно-приватного партнерства для розвитку економіки України // В. Ф. Тищенко, Ф. А. Шиголь // Наука й економіка. – 2013. – Вип. 4 (32). – Т.2. – С. 47–55.

Особистий внесок: доведено необхідність впровадження партнерських відносин в Україні з метою задоволення потреби економіки в фінансових, матеріальних, трудових, інтелектуальних ресурсах.

15. Тищенко В. Ф. Формування базової системи показників для оцінки потенціалу публічно-приватного партнерства / В. Ф. Тищенко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 1 (52). – С. 277–283.

16. Тищенко В. Ф. Методичний підхід до оцінки потенціалу публічно-приватного партнерства / В. Ф. Тищенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 1 (72). – С. 27–33.

17. Тищенко В. Ф. Інформаційне суспільство як невід’ємна складова економіки знань / В. Ф. Тищенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 6. – Ч. 2. – С.72–76.

18. Тищенко В. Ф. Визначення впливу потенціалу публічно-приватного партнерства на економіку знань / В. Ф. Тищенко // Фінансовий простір. – 2015. – № 1 (17). – С. 274–280.

19. Тищенко В.Ф. Оцінка нерівномірності розвитку регіонів України за рівнем потенціалу публічно-приватного партнерства / В. Ф. Тищенко, О. І. Омельченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 10. – Ч. 4. – 2015. – С.121-128.

Особистий внесок: запропоновано методику оцінки потенціалу публічно-приватного партнерства за виробничою та інвестиційно-фінансовою складовими

20. Тищенко В. Ф. Визначення пріоритетів державної підтримки економіки знань / В. Ф. Тищенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 11. – Ч. 4. – С. 25-29.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав та публікації у фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

21. Колесніченко В. Ф. Роль кредитних установ у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності в умовах розвитку економіки знань / В. Ф. Колесніченко // Проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 65–72.

22. Тищенко В. Ф. Підходи до інтегральної оцінки освітньої складової економіки знань / В. Ф. Тищенко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 6. – С. 69–74

23. Іванов Ю. Б. Оцінка рівня розвитку економіки знань в регіонах України / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко // Проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 81–90.

Особистий внесок: запропоновано методичний підхід до оцінки рівня розвитку економіки знань за складовими: інновації, освіта та ІКТ.

24. Тищенко В. Ф. Когнітивне моделювання процесів публічно-приватного

партнерства в регіонах України/ В. Ф. Тищенко, Д. М. Складанний // Проблеми економіки. – № 2. – С. 288–297.

Особистий внесок: запропоновано модель визначення причинно-наслідкових зв'язків між факторами, які активізують взаємодію публічного та приватного партнерів

25. Тищенко В. Ф. Інтегральне оцінювання рівня розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як структурної компоненти економіки знань / В. Ф. Тищенко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 11 (137). – С. 227–238.

26. Tyshchenko V. F. Classification Approach to Public–Private Partnerships / V. F. Tyshchenko // Nauka i studia. – 2013. – № 14 (82). – P. 43–50.

27. Тищенко В. Ф. Экономические основы публично–частного партнерства : возможности и перспективы развития / В. Ф. Тищенко // Учет и статистика. – 2012. – № 4 (28). – С. 102–105.

28. Тищенко В. Ф. Діагностика вектору розвитку економіки знань: регіональний аспект / В. Ф. Тищенко // Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 9–10 (1). – С. 31–34.

29. Иванов Ю. Б. Методический подход к оценке уровня развития экономики знаний (региональный аспект) / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Тищенко // Современные стратегии инновационного развития: материалы Тринадцатых Друкеровских чтений. – М. – Новочеркасск: ЮРГТУ (НПИ). – 2012. – С. 263–273.

Особистий внесок: запропоновано методичний підхід до оцінки рівня розвитку економіки знань та сформовано систему оцінних показників

30. Иванов Ю. Б. Методический подход к оценке научно–технического и инновационного развития регионов Украины / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Колесниченко // Институциональные аспекты инновационных сдвигов : материалы Одиннадцатых Друкеровских чтений. – М. – Новочеркасск : ЮРГТУ (НПИ). – 2011. – С. 193–202.

Особистий внесок: запропоновано методичний підхід до оцінки інноваційної складової економіки знань, в межах якого сформовано систему оцінних показників

31. Ivanov Y. Public-Private Partnership Potential in Knowledge Economy : Regional Aspect / Y. Ivanov, V. Tyshchenko // Економічний часопис-XXI. – 2015. – №3–4 (1). – С. 28–31.

Особистий внесок: запропоновано методичний підхід до класифікації регіонів України в залежності від рівня розвитку економіки знань та потенціалу ППП

Публікації за матеріалами конференцій

32. Иванов Ю. Б. Активизация инновационной деятельности при помощи механизмов публично–частного партнерства в условиях распространения экономики знаний / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Колесниченко // Управление инновациями – 2010 : Материалы международной научно–практической конференции (Москва, 15–17 ноября 2010 г.). – М. : ЛЕНАНД, 2010. – С. 153–158.

Особистий внесок: визначено місце публічно-приватного партнерства в системі економіки знань

33. Колесніченко В. Ф. Роль економіки знань у забезпеченні розвитку національної інноваційної системи / В. Ф. Колесніченко // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 11–12 листопада 2010 р.). – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2010. – С. 144–148.

34. Тищенко В. Ф. Фактори впливу на фінансування інноваційних проєктів різних галузей промисловості / В. Ф. Тищенко // Дослідження впливу фінансово-кредитної інфраструктури на соціально-економічний розвиток суб'єктів господарювання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 18 лютого 2011 р.). – Х. : ХНУ ім. Каразіна. – 2011. – С. 29–32.

35. Иванов Ю. Б. Интегральная оценка уровня инновационного развития регионов Украины / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Тищенко // Управление инновациями – 2011 : Материалы международной научно-практической конференции (Москва, 14–16 ноября 2011 г.). – М. : ЛЕНАНД. – 2011. – С. 327–331.

Особистий внесок: здійснено інтегральну оцінку інноваційного рівня розвитку на прикладі регіонів України

36. Тищенко В. Ф. Підвищення якості освіти в контексті розвитку економіки знань в Україні / В. Ф. Тищенко // Наука страны как гарант стабильного развития : материалы XXIII Международной научно-практической конференции по философским, филологическим, юридическим, педагогическим, экономическим, психологическим, социологическим и политическим наукам (Горловка, 26–27 июля 2012 г.). – Горловка : ФПЛ Ю.Ф. Пантюх. – 2012. – С. 21–23.

37. Тищенко В. Ф. Інноваційна діяльність в Україні як структурна складова економіки знань: проблеми та перспективи розвитку / В. Ф. Тищенко // Проблемы и перспективы инновационного развития экономики : материалы XVII Международной научно-практической конференции (Алушта, 10–15 сентября 2012 г.). – Симферополь : ИТ "АРИАЛ". – 2012. – С. 472–478.

38. Тищенко В. Ф. Недоліки законодавчого забезпечення публічно-приватного партнерства в Україні / В. Ф. Тищенко // Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 11 жовтня 2012 р.). – Запоріжжя : КПУ. – 2012. – С. 500–504.

39. Тищенко В. Ф. Інституційне забезпечення розвитку публічно-приватного партнерства в Україні / В. Ф. Тищенко // Економічний ріст в умовах державно-приватного партнерства : матеріали III-ої міжнародної науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 15–16 березня 2013 р.). – Дніпропетровськ : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 15–17.

40. Иванов Ю. Б. Сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності: інноваційна спроможність та технологічна готовність / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Тищенко // Інноваційно-інвестиційна модель розвитку національної економіки : матеріали III Міжнародної інтернет-конференції (Донецьк, 30 травня 2013 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. – С. 182–187.

Особистий внесок: виділено негативні наслідки та проблеми системи управління інноваційними процесами в Україні

41. Тищенко В. Ф. Публично–частное партнёрство в условиях развития экономики знаний / В. Ф. Тищенко // Экономическая политика: на пути к новой парадигме». Пятнадцатые Друкеровские чтения : Материалы международной научно–практической конференции (Москва, 5-6 июня 2013 г.). – М. : Издательство «Доброе слово», 2013. – Т. 2. – С. 379-388 .

42. Иванов Ю. Б. Генезис понятия «потенциал публично-частного партнерства» и определение его сущности / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Тищенко // Устойчивое развитие : общество и экономика : Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 290-летию Санкт-Петербургского государственного университета (Санкт-Петербург, 23-26 апреля 2014 г.). – СПб. : Нестор-История, 2014. – С. 195–197.

43. Тищенко В. Ф. Застосування когнітивного моделювання для виявлення впливу факторів на розвиток публічно–приватного партнерства / В. Ф. Тищенко // Соціально–економічний розвиток України та її регіонів : проблеми науки та практики: матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (Харків, 23–24 травня 2013 р.). – Х. : ВД «ІНЖЕК». – 2013. – С. 350–354.

44. Тищенко В. Ф. Напрями розвитку інституційно-правової бази реалізації публічно-приватного партнерства в Україні / В. Ф. Тищенко // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 23–24 травня 2014 р.). – Х. : ВД «ІНЖЕК». – С. 218–222.

45. Иванов Ю. Б. Принятие управленческих решений относительно направлений развития системы публично–частного партнерства на основе когнитивного моделирования / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Тищенко // Управление экономическими системами : актуальные проблемы экономической интеграции, модернизации, конкурентоспособности и устойчивого развития : сборник научных трудов по материалам очно–заочной науч.– практ. конф. (Чита, 16–18 мая 2013г.). – Чита : ЗабГУ. – 2013 – С. 76–84.

Особистий внесок: запропоновано когнітивну модель взаємозв'язку факторів, що здійснюють вплив на активізацію процесів публічно-приватного партнерства

46. Тищенко В. Ф. Вплив економіки знань на конкурентоспроможність країн світу / В. Ф. Тищенко // Пріоритети нової економіки знань в ХХІ сторіччі : Матеріали V Міжнародної науково–практичної конференції (Дніпропетровськ, 25-26 грудня 2014 р.). – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2014. – С. 17–20.

47. Тищенко В. Ф. Податкова підтримка інноваційної складової економіки знань / В. Ф. Тищенко // Соціально-економічний розвиток країни: зарубіжний та вітчизняний досвід : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 29 травня 2015 р.) / ГО «Центр дослідження економіки, управління та інституційних проблем». – Вінниця : ЦДЕУП, 2015. – С. 54–56.

АНОТАЦІЯ

Тищенко В. Ф. Теоретичне забезпечення розвитку економіки знань засобами публічно-приватного партнерства в регіонах України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. – Харків, 2016.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретичних засад, розробленню методичних положень і формуванню практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами публічно-приватного партнерства.

У роботі сформовано концепцію розвитку економіки знань в Україні та її регіонах засобами публічно-приватного партнерства. Визначено базові для економіки знань складові – інноваційну, освітню та інформаційно-комунікаційну, доведено їх вплив на рівень конкурентоспроможності країни. Розроблено методологічне забезпечення оцінювання рівня розвитку економіки знань в регіональному аспекті. Сформовано систему показників оцінювання рівня розвитку економіки знань, які узагальнено за допомогою комплексного показника завдяки включенню таких компонент, як інноваційна, освітня та ІКТ. Виявлено причинно-наслідкові зв'язки між сукупністю факторів, що впливають на активізацію процесів взаємодії публічного та приватного партнерів для реалізації публічно-приватного партнерства. Розроблено методологічне забезпечення оцінювання бази для розвитку публічно-приватного партнерства в регіонах, яке базується на запропонованому визначенні поняття «база для розвитку публічно-приватного партнерства» й побудованих методом ентропії інтегральних показниках. Визначено пріоритети підтримки розвитку економіки знань засобами публічно-приватного партнерства.

Ключові слова: регіональна економіка, економіка знань, інноваційна складова, освітня складова, інформаційно-комунікаційна складова, публічно-приватне партнерство, потенціал, база для розвитку.

АНОТАЦІЯ

Тищенко В. Ф. Теоретическое обеспечение развития экономики знаний средствами публично-частного партнерства в регионах Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.05 – «Развитие продуктивных сил и региональная экономика» – Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины. – Харьков, 2016.

На основе анализа ключевых положений информационно-технократической и гуманистически-ноосферной теорий, исследований эволюции неоклассических и

постшумпетерианских концепций и моделей экономического роста, изучения зарубежного опыта формирования экономики знаний, а также целого ряда работ по вопросам научного исследования проблем развития экономики знаний в работе предложена концепция развития экономики знаний в Украине и ее регионах средствами публично-частного партнерства (ПЧП). Предложенная в работе концепция базируется на совокупности положений, сформулированных путем доказательства выдвинутых гипотез: (1) – экономика знаний влияет на конкурентоспособность страны; (2) – в регионах Украины наблюдается неравномерность развития экономики знаний; (3) – уменьшение неравномерности развития экономики знаний требует идентификации состояния регионов и поддержания в них экономики знаний; (4) – регионы Украины характеризуются глубокой дифференциацией количественных показателей базы для развития ПЧП; (5) – стимулировать и поддерживать развитие экономики знаний в регионах целесообразно на основе широкого использования средств ПЧП.

Определены базовые для экономики знаний составляющие – инновационная, образовательная и информационно-коммуникационная. Доказано, что экономика знаний и ее составляющие осуществляют значительное влияние на укрепление конкурентоспособности страны. На основе этого определены весовые коэффициенты для формирования структуры комплексного показателя оценивания уровня развития экономики знаний.

Разработано методологическое обеспечение оценивания уровня развития экономики знаний в региональном аспекте по составляющим – инфраструктурно-производственной и инвестиционно-финансовой, которое позволяет: рассчитать комплексный показатель оценивания уровня развития экономики знаний; позиционировать регионы в трехмерном пространстве признаков; определить проблемные составляющие и выявить регионы Украины, которые требуют первоочередной поддержки экономики знаний средствами ПЧП. Согласно проведенным расчетам регионом-лидером, который прочно удерживает свои позиции на протяжении 2001 – 2013 гг., характеризуется интенсивным уровнем развития всех составляющих экономики знаний, является Харьковский регион. Доказано существование большого количества (84% от всей совокупности регионов) проблемных регионов, которые по уровням развития составляющих экономики знаний отстают от других территорий и требуют внедрения эффективной системы поддержки и стимулирования их социально-экономического развития средствами ПЧП.

Используя когнитивный подход, выделены факторы, оказывающие влияние на активизацию взаимодействия публичного и частного партнеров для реализации ПЧП: инновации, конкурентоспособность, риск реализации ПЧП и риски бизнеса, инфраструктура и институциональная среда, качество законодательства, бюрократия и коррупция, экономическая безопасность региона и частного бизнеса, относительная стоимость услуг для потребителей.

Разработано методологическое обеспечение оценивания базы для развития ПЧП, в рамках которого: предложено определение понятия «база для развития публично-частного партнерства», базирующееся на понятиях «публично-частное партнерство» и

«потенциал»; обоснованы составляющие базы, для оценки которых на практическом уровне методом энтропии построены интегральные показатели. Доказано, что регионы со слабой базой для развития ПЧП не могут характеризоваться высоким уровнем экономики знаний.

Обоснованы направления поддержки экономики знаний средствами ПЧП с учетом взаимосвязи системы приоритетов (масштаб деятельности в сфере услуг, уровень социально-экономического развития региона).

Подтверждена целесообразность применения налогового стимулирования инновационных предприятий и проектов за счет внедрения налоговой льготы (приростной налоговый кредит по налогу на прибыль предприятий) для поддержки инновационной составляющей экономики знаний в приоритетных регионах Украины.

Доказано, что внедрение приростного налогового кредита по налогу на прибыль предприятий обеспечивает существенные улучшения результатов инновационной деятельности как для частного, так и для публичного партнера.

Ключевые слова: региональная экономика, экономика знаний, инновационная составляющая, образовательная составляющая, информационно-коммуникационная составляющая, публично-частное партнерство, потенциал, база для развития.

ANNOTATION

Tyshchenko V. F. Theoretical support for the knowledge economy development by means of public- private partnerships in regions of Ukraine. – Manuscript.

The dissertation is for obtaining the scientific degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.05 – «The development of productive forces and regional economy». – Scientific and Research Center for Industrial Problems of Development of National Academy of Sciences Ukraine, Kharkiv, 2016.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical principles, methodological development policies and the formation of practical recommendations for the knowledge economy development in Ukraine and its regions by means of public-private partnership.

The concept of the knowledge economy in Ukraine and its regions by means of public-private partnership is formed in the given work. Basic components for economy of knowledge (innovation, education and information and communication technology) are determined and their impact on the competitiveness of the country is proven. Methodology for evaluation of the knowledge economy development in a regional context is designed.

The system of performance evaluation of the knowledge economy development, which are summarized through a comprehensive index (that include such components as innovation, education, information and communication technologies) is formed.

Causal relationships between a set of factors that influence the activation of

interaction of public and private partners for the public- private partnership implementation are discovered

Methodological evaluation framework for provision of public- private partnerships in the region which is based on the proposed definition of «base for the development of public-private partnerships» and constructed integrated performance by entropy is designed. Priorities to support the development of the knowledge economy by means of public-private partnership are determined.

Keywords: regional economy, knowledge economy, innovation component, educational component, information and communication component, public- private partnership, potential, base for development.

Підписано до друку 03.03.2016 Формат 60×90/16.
Обсяг 1,8 ум.-друк. арк. Папір офсетний. Друк різнограф
Наклад 100 прим. Зам. № _____. Безкоштовно.

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о А00 № 507350
61003, Україна, м. Харків, пров. Соляниківський, 4,
Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96